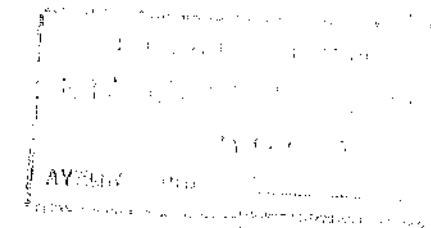

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΤΟΣ Γ'. — ΤΟΜΟΣ Γ'.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Α. ΚΟΚΚΑΡΑΚΗ ΚΑΙ Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ
ΚΑΤΩΣ ΤΟΥ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟΥ

1890

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ

Εσωτερικῶ δρ. 10. Ἐξωτερικῶ φρ. χρυσῶ 10.
Πᾶς συνδρομητὴς θεωρεῖται καὶ μέλος ἄνωγόν.

ΤΙΜΗ ΣΩΜΑΤΩΝ Α' ΚΑΙ Β' ΕΤΟΥΣ ΠΡΟΚΑΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗ

Διὰ τοὺς συνδρομητάς

Σώμα α'. ἔτους δρ. ἢ φρ. 5. Σώμα β'. ἔτους δρ. ἢ φρ. 7
Διὰ τοὺς μὴ συνδρομητάς ἀνὰ δρ. 10.

Συνδρομηταὶ ἐγγράφονται εἰς τὸ κατῴκιμα τοῦ
Συλλόγου ἐν συνοικίᾳ Πλάκας παρὰ τῇ Δημοτικῇ Σχο-
λῇ, ὁδὸς Φλίσσας, ἀριθ. 5, καὶ εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα
«Ἀνίστη Κωνσταντινίδου».

Πᾶσα ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ΣΥΛΛΟΓΟΝ ἐπιγράφεται

Σύλλογον «Ἀναπλάσεως» Ἀθῆναις.
Collège «Anaplasis» Athènes.

Πᾶσα δωρεὴ πρὸς τὸν Σύνλογον ἢ πρὸς τὸ ταμίαν
τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου» ἢ πᾶσα συνδρομὴ πρὸς τὸ
περιοδικὸν πέμπεται πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς «Ἀνα-
πλάσεως» Μητροπολίτην Ἀθηνῶν κ. Γερμανὸν ἢ πρὸς
τὸν ταμίαν τοῦ Συλλόγου κ. Γεώργιον Δ. Μανθόπου-
λον ἐμπορὸν.

Τὰ περιττώμενα χειρόγραφα δημοσιεύματα καὶ μὴ
δὲν ἐπιτιμῶνται.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 15 ΙΟΥΛΙΟΥ 1890.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Φιλίππου Παπαδοπούλου, ἱεροκήρυκος τῆς «Ἀνα-
πλάσεως», λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν τῇ Ἀγίᾳ Εὐφύῃ τῇ
ἐορτῇ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τοῦ Συλ-
λόγου. Περὶ θρησκευτικῆς διαπλάσεως τῆς τῶν παύ-
δων καρδίας, ὡς τοῦ κυριακάτου μέσου πρὸς θερα-
πείαν τῆς παρ' ἡμῖν παρατηρουμένης ἡθικῆς καχεξίας,
ὡπὸ ἁριστ. Σπαθάρη, τέλος.— I. Σκαλισσοῦνη Ὑποχυ-
λογικαὶ μελέται. II. Νέα ἱερίκια τῆς συγγραφῆς τῶν
Ψυχώσεων.— Πίστις καὶ ἀπιστία, ὡπὸ Δ. Μαρίνου,
τέλος.— Συμπληρώσατε τὴν Θεολογικὴν Σχολήν.—
Ἄρτιον ἀποκλαυθῆν καὶ ἐπιστρέφον εἰς τὴν πόλιν
του, ὡπὸ Γε. φρ. Μικροῦ, τέλος.— Θρησκευτικὴ κίνη-
σις.— Δελτίον Βιβλιοθήκης.— Δωρεὰ «Ἀναπλάσεως».

ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΟΣ ΤΗΣ «ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΣ»

Λ Ο Γ Ο Σ

ἐκφωνηθεὶς ἐν τῇ Ἀγίᾳ Εὐφύῃ τῇ ἐορτῇ τῶν
ἀγίων Ἀποστόλων ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ
τοῦ Συλλόγου.

Πανοίβαστε Πάτερ, φιλόχριστον ἐκκλησίασμα,

Τὸ ἄριστον καὶ λαμπρότατον ἐγκώμιον τῶν
Ἀποστόλων, ὦν τὴν μνήμην σήμερον πανη-
γυρίζομεν, εἶνε τὸ ἔργον αὐτῶν. Οἱ Ἀπόστο-
λοι, λαβόντες δύναμιν ἐξ ὕψους, ἐμαθήτευσαν
πάντα τὰ ἔθνη εἰς Χριστόν, εἰσήγαγον εἰς τὰ
πέριαι τῆς οἰκουμένης τὴν οὐράνιον αὐτοῦ
θρησκείαν καὶ ἡθικήν, ἀνέπλασαν θρησκευτι-
κῶς, ἡθικῶς καὶ κοινωνικῶς διὰ τοῦ εὐαγγε-
λίου τοῦ Χριστοῦ τὴν ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανά-
του πλανωμένην ἀνθρωπότητα. Οὐδέποτε ἕλ-
λοτα ὁ κόσμος εἶδε παρόμοιον ἔργον, τοσοῦ-
τον καταπληκτικὸν καὶ τοσοῦτον ὑπερᾶνθρω-
πον ἔργον. Ἐνεφανίσθησαν μὲν κατὰ διαφό-

ρους χρόνους, ἥρωες, νομοθέται, σοφοί, οἵτι-
νες συνέλαβον σχέδια μεγαλεπίβολα, ἐκήρυκ-
σαν αὐτὰ μετὰ σταθερότητος καὶ ἐπιτηδειότη-
τος καὶ διεκρίθησαν καὶ ἐδοξάζθησαν ὡς εὖ-
εργεταὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ πάντες τὸ ἔρ-
γον αὐτῶν ἦτο περιορισμένον, περιελάμβανε
μὴν μόνον πόλιν ἢ ἓνα μόνον λαόν, καὶ οὐχ ὅ-
σπανίως τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἔθνους αὐτῶν
ἐθεμελίουν ἐπὶ τῆς κακοδαιμονίας τῶν ἄλλων
ἔθνων. Ὁ Χριστὸς ὅμως διὰ τῶν Ἀποστόλων
αὐτοῦ φωτίζει πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, καταρρί-
πτει πανταχοῦ τοὺς φραγμοὺς τοὺς χωρίζοντες
τοὺς λαούς, συνδέει διὰ τοῦ δεσμοῦ τῶν αὐτῶν
θρησκευτικῶν πεποιθήσεων τὸν Ἰουδαῖον καὶ
ἐθνικόν, τὸν Ἕλληνα καὶ βαρβαρὸν καὶ ἐμ-
πνέει εἰς ἕκαστον τὸ ἀνθρώπινον γένος τὸ πνεῦμα
τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης.

Τὸν μέγαν τοῦτον καὶ θεῖον ἔργον, τῆς
θρησκευτικῆς δηλαδὴ ἡθικῆς καὶ κοινωνικῆς
καταργήσεως τῆς ἀνθρωπότητος, ἔρχονται οἱ
Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ τὸ πρῶτον ἐν Ἱερου-
σολύμοις. Ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν
τῆς Πεντηκοστῆς, ἐπελθόντος ἐπ' αὐτοὺς τοῦ
ἀγίου Πνεύματος, ὁ Πέτρος σταθεὶς κηρύσσει
μετὰ πυρίνου γλώσσης τὸν ἑσταυρωμένον καὶ
προσελκύει εἰς τὴν πίστιν αὐτοῦ ψυχὰς ὥσπερ
τρισεχιλάς. Τὸ πρῶτον τοῦτο κήρυγμα τοῦ
Πέτρου διαδέχεται δεύτερον καὶ τοῦ δευτέρου
πάλιν τοῦτον κηρύγματος καρπὸς εἶνε ἡ ἐπι-
στροφή ὥσπερ πέντε χιλιάδων ἀνδρῶν. Ταράσ-
σονται, μαινόνται οἱ ἄρχοντες καὶ πρεσβύτεροι
καὶ γραμματεῖς, σπεύδουσιν εἰς τὸ συμβούλιον
τῶν ἀρχιερέων, σύρουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ τοὺς
κήρυκας τοῦ ἑσταυρωμένου, ἀπειλοῦσιν αὐ-
τοὺς μὴκέτι νὰ λαλῶσιν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ

Ἰησοῦ μηδὲν ἀνθρώπων. Ἀλλ' ὁ Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀπτόητοι ἀποκρίνονται, «οὐ δύναμεθα ἡμεῖς ἢ εἰδόμεν καὶ ἠκούσαμεν μὴ λαλεῖν», καὶ μετὰ μείζονος παρηγορίας ἐξακολουθοῦσιν εὐαγγελιζόμενοι δυνάμει πολλῇ. Πάλιν διὰ τοῦτο οἱ διδάσκει καὶ φρονεῖ τοῦ Ἰησοῦ ἐπιβάλλουσι τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς Ἀποστόλους αὐτοῦ, πάλιν ἔχουσι, πάλιν ἀνακρίνουσιν αὐτοὺς μετὰ ἀπειλῶν καὶ θυμωδῶν. Καὶ πάλιν ὅμως οἱ Ἀπόστολοι, ἐνσυχὸν ἔχοντες τὴν φωνὴν ἐκείνην τοῦ Θεοῦ αὐτῶν διδασκάλου, «θαρσαῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον, ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, πορευθέντες μαθητεύσατε», καὶ πάλιν οἱ Ἀπόστολοι ἀνέμχοι ἵστανται καὶ τὰ μεγαλοπρεπῆ ταῦτα ἀντιφθέγγονται ὅρματα «πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μάλιστα ἢ ἀνθρώποις». Χαίροντες δὲ πορεύονται ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδριού, ὅτι ἔπερ τοῦ οὐρανοῦ τοῦ Χριστοῦ πληγὰς λαβόντες κατηξιώθησαν ν' ἀτιμασθῶσι, καὶ πᾶσαν τὴν ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ κατ' οἶκον δὲν πύονται διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι Ἰησοῦν τὸν Χριστόν· ὁ δὲ λόγος τοῦ Θεοῦ αὐξάνεται καὶ πληθύνεται ὁ ἄριθμός τῶν μαθητῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ σφόδρα. Ἀλλ' ἰδοὺ ἤγγισεν ὁ χρόνος τὸ παράπτωμα τῶν σκληροτράχηλων καὶ ἀπειρημάτων τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς ὡσὶ τέκνων τοῦ Ἰσραὴλ νὰ γένηται κατὰ τὰς βουλὰς τῆς θείας προνοίας πλοῦτος κόσμος καὶ τὸ ἔκτεμα αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν. Ὁ Σάββανος λιθοβολεῖται, διωγμὸς μέγας ἐγείρεται ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις, ἢν πορθεῖ καὶ λυμαίνεται ὁ ὑπερ πολλοὺς συνηλικιώτας ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πατριῶν παραδόσεων, ὁ ἐκ Ταρσοῦ τῆς Κιλικίας καὶ μαθητὴς τοῦ Γαμαλιὴλ φαρισαῖος Σάββλος. Οἱ Χριστιανοὶ ὅμως τότε κατὰ τὸν διωγμὸν ἐκείνον πανταχόσε διασπειρόμενοι διασπείρουσι καὶ τὴν πίστιν, ὁ δὲ ἀπειλὴς καὶ φόβος ἐμπνέων ἐπὶ τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου Σάββλος καταστράπτεται καὶ καταλέγεται οὐρανόθεν ἐπὶ τῆς ἀγούσης εἰς Λαμακόν, πείθεται, ὅτι σκληρὸν αὐτῷ πρὸς κέντρα λακτέξιν, κλίνει τὰ γόνατα πρὸ τοῦ Ἐσταυρωμένου, προχειρίζεται ὑπ' αὐτοῦ κορυφαίως Ἀπόστολος καὶ προορίζεται νὰ βαστάσῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων, ὡς τὸ Ἰσραὴλ. Τότε δὲ τότε, ἀφοῦ κατήλθεν εἰς τὸ ἀποστολικὸν στάδιον καὶ τὸ σκεῦος τοῦτο τῆς ἐκλογῆς, ὁ πολὺς καὶ μέγας τῶν ἐθνῶν ἀπόστολος Παῦλος, ὁ ἐθνικὸς κόσμος σείεται, ἐγείρεται ἐκ τοῦ μακροῦ ὕπνου τῆς πλάνης καὶ τῆς ἁμαρτίας, ἀναγεννᾶται, φωτίζεται τὸν νοῦν, ἀγιάζεται τὴν καρδίαν. Ἡ Ἀντιόχεια, ἡ Ἐφεσος, ἡ Θεσσαλονίκη, αἱ Ἀθήναι, ἡ Κόρινθος, ἡ Ῥώμη, πάντα τὰ ἐν τῷ ἀρχαίῳ κόσμῳ κέντρα τοῦ πολιτισμοῦ, χριστιανίζονται, ἐν τῶν κέντρων δὲ τούτων

ἐκπλοῦται ὁ χριστιανισμὸς νικῶν καὶ θριαμβῶν κατὰ πάσας τὰς διευθυνοῦσας ἀνὰ τὴν Ἀσίαν, τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀφρικὴν, πέραν τῶν ὁρίων τῆς ὁμογενῆς κοσμοκρατορίας. «Περὶ ἡλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν», προσηύκει ὁ Σωτὴρ ἡμῶν (Λουκ. ιβ'. 49), καὶ ἡ προφητεία αὕτη τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐντός ὀλίγου χρόνου ἐκπληροῦται. Ὡς πρὶν ἐν μέσῳ πικροῦ καὶ γρηγοῦ δάσους ἡ πίστις τοῦ Ἐσταυρωμένου, ὑπὸ τοῦ θείου Πνεύματος ὑποθυλωμένη, ἀναφρίσκειται, ἀνελκύεται, προχωρεῖ, ἐκτείνεται, ὑψοῦται, καταφλέγει τὰς ἐν τῇ ἀσθενείᾳ καὶ ἀνομίᾳ γρηγοκίνας καρδίας ἀπὸ περὶ τῶν ἑως περὶ τῶν γῆς. Οἶον ὅραμα μοναδικὸν ἐν τῇ παγκοσμίᾳ ἱστορίᾳ! Οἱ Ἀπόστολοι ἐν τῇ ὀλίγῃ δὲν ἀρτιότητι τὰς ἐπὶ τῶν καρδιῶν κατακτήσεις αὐτῶν, αἰτίτες ὁμολογουμένως τὸ χαλεπώτατον εἶδος τῆς κατακτῆσεως εἶδος, διότι οὐδὲν ὑπάρχει ἀλαστοκώτερον, ἀκαμπτότερον καὶ ἀντιθέτοτερον τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, οἱ Ἀπόστολοι, λέγω, δὲν ἀρτιοῦσι τὰς ἐπὶ τῶν καρδιῶν κατακτήσεις αὐτῶν κατὰ ἄτομα, ἀλλὰ κατὰ λαοὺς ὁλοκληρώτους καὶ ἐπιστάλλουσι διδασκτικὰ καὶ παραινετικὰ ἐπιστολὰς πρὸς ἔθνη ὁλόκληρα. Ὁ κλάρος τοῦ Παύλου, μᾶλλον ὁ δὲ καὶ πολυάριθμος ἢ ὁ τοῦ Καίσαρος, τρέφει τὴν πίστιν καὶ τὸν κατὰ πίστιν βίον ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ, ἥτις τὸν Ἐσταυρωμένον λατρεύει.

Ὅβτω ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ ἡ ἡθὺς καὶ ἁγνότης πολυθῶν, ἡ ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας καὶ ἐπὶ τοσούτους λαοὺς δεσποῦσα καὶ τὰ φρικωδέστερα ὄργανα τελέσασα, θανασίμως ὑπὸ τοῦ Σταυροῦ πληγείσα, ἐκπύρει, ταπαινομένη παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἀγωνίως βασιλεῖα τοῦ Χριστοῦ, ἥτις εἶνε ἡ βασιλεία τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀγάπης. Ἰδοὺ τὸ ἔργον τῶν Ἀποστόλων. Προσέλθετε νῦν σοφοί, γραμματεῖς, συζητηταὶ τοῦ αἵματος τούτου καὶ ἐρωτήσατε καὶ ἐρευνήσατε ἐν πνεύματι κατωρθώθη τὸ ἔργον τοῦτο τῶν Ἀποστόλων τῆς πίστεως ἡμῶν.

Τὴν ἱστορίαν, τὴν πύρρον καὶ τὴν καρδίαν τὴν ἀνθρωπίνην ἐξετάζοντες, μετὰ δόξαν διὰ τίνων μέσων οἱ ἐπίσημοι τῆς ἱστορίας ἄνδρες ἐπέτυχον καὶ ἐτιμωρήθησαν ἐν τοῖς σχεδίοις αὐτῶν. Ὑπάρχουσιν ἐλαττώματα, ἔτιμα εἰς κίνησιν τιθέμενα ὑπὸ στίβων καὶ ἐπιτηδεῶν χειρῶν, ἀποτελεσματικὰς ἐκδηρῶσιν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου γένους. Τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀνιπτεται καὶ καταβάλλεται ὑπὸ τῆς ἰσχύος, ἔγεται καὶ φέρεται ὑπὸ τῆς πολιτικῆς, ἐξάγεται καὶ ἐλαύνεται ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῷ παθῶν, πείθεται εἰς τὴν ἐπιστήμην, ὁλγνται ὑπὸ τῆς τέχνης. Ἐπὶ τῆς ἰσχύος καὶ τῆς πολιτικῆς ἔθετ' ἐμελῶσαν τὴν δόξαν αὐτῶν μέλιστα οἱ Ῥω-

μαῖοι, ἐπὶ τῶν παθῶν δὲ καὶ τῆς ἰσχύος ἐστηρίχθη ὁ Μωάμεθ, ἰδρῶν τὴν θρησκείαν καὶ τὸ κράτος αὐτοῦ, ἡ δὲ ἡμετέρα Ἑλλάς ἐγένετο διδάσκαλος καὶ δέσποινα τοῦ κόσμου διὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης. Ἀρὰ γε καὶ οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ ἐργαζόμενοι ν' ἀναμορφώσωσι τὰ ἦθη ἀπάσης τῆς γῆς, τὰ μεταβάλλωσι τὴν θρησκείαν πάντων τῶν λαῶν, νὰ καταργήσωσι τὰ ὄργανα τῶν ψευδῶν θεῶν καὶ ἀντισταθῶσι τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείαν τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἀρὰ γε καὶ οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ, τὰ τεράστια ταῦτα ζητοῦντες καὶ κατορθοῦντες, ἐβάδισαν καὶ αὐτοὶ τὴν ὁδόν, ἣν πρὸ αὐτῶν καὶ μετ' αὐτοῦ οἱ κατακτῆται, οἱ νομοθέται, οἱ ἄρχοντες, οἱ ἰσχυροί, οἱ συνετοὶ καὶ σοφοὶ τοῦ κόσμου; Ὅχι. Ἡμεῖς, ἀπαντιῶμεν οἱ Ἀπόστολοι, δὲν καυχώμεθα ἐπὶ τῇ σοφίᾳ τοῦ Σωκράτους, ἐπὶ τῇ εὐφραδεῖα τοῦ Πλάτωνος, ἐπὶ τῇ δεινότητι τοῦ Δημοσθένους, ἐπὶ τῇ ἱκανότητι πάντων τῶν μεγάλων πνευμάτων τῶν κλεισάντων τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ῥώμην. Ἡμεῖς οὐ κατ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας καταργέλλομεν τὸ μαρτύριον τοῦ Θεοῦ. Ἡμεῖς δὲν καυχώμεθα ἐπὶ ἰσχύϊ, δόξῃ, πλούτῳ ἡμᾶς τοὺς Ἀποστόλους ὁ Θεὸς ἐσχάτους ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους, ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ἡμεῖς ἄτιμοι, ἄχρη τῆς ἔργου καὶ πεινῶμεν καὶ διψῶμεν καὶ γυμνητούμεν καὶ κολιφεζόμεθα καὶ κοιῶμεν, ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσὶ, λοιδορούμεθα, δακνόμεθα, βλασφημούμεθα, περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περιφύημα ὥς ἔργου ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν ὡς πρόβατα ἀπεστάλημεν ἐν μέσῳ λύκων, ὡς πρόβατα σφαγῆς ἐλογίσθημεν, κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐκ ἔχομεν, οὔτε χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ἡμῶν, οὔτε πέραν, οὔτε δύο χιτῶνας, οὔτε ὑποδήματα, οὔτε ὑαλίνον. Ἀλλὰ καὶ ἡ διδασκαλία ἡμῶν εἶναι Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἑλλήσι δὲ μωρία, ἡμεῖς κηρύσσομεν Χριστὸν ἑσταυρωμένον. Οἱ ἀσπαζόμενοι δὲ τὴν τοῦ Ἐσταυρωμένου διδασκαλίαν οὐδὲν ἔχουσι ν' ἀναμείνωσι τὸ κολακεῖν τὰ πάθη τῆς καρδίας αὐτῶν. Ἐἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάτω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖτω μοι, ἰδοὺ ὁ ἡθικὸς τοῦ Ἐσταυρωμένου νόμος· ὁ νόμος οὗτος ἀπάγει τρυφῆς καὶ ἐνάγει εἰς ἐγκράτειαν, ἀπάγει φιλοχρηματίας καὶ ἐνάγει εἰς ἀνημποσύνην, ἀπάγει ἀσελγείας καὶ ἐνάγει εἰς σωφροσύνην, ἀπάγει θυμοῦ καὶ ἐνάγει εἰς πραότητα, ἀπάγει φθόνου καὶ ἐνάγει εἰς φιλοφροσύνην, ἀπάγει φιλοζωίας καὶ ἐνάγει εἰς μαρτύρια καὶ θανάτους, ἀπάγει τῆς πλεονεξίας ὁδοῦ καὶ ἐδονχώρου καὶ ἐνάγει εἰς τὴν στενήν καὶ τεθλιμμένην καὶ ἀπορημένην ὁδόν, εἰ καυχῶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας ἡμῶν

καυχώμεθα. Ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι ἀσθενεῖς ὄντες, δυνατοὶ ἐσμεν ἢ δυνάμεις τοῦ Κυρίου ἐν τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν τελειοῦται. Τὰ μυστὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεός, ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεός, ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά καὶ τὰ ἄγενῆ τοῦ κόσμου καὶ τὰ ἐξουθενήσῃ ἐξελέξατο ὁ Θεός καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ ὅπως μὴ καυχῶσθαι πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ. Ἀληθῶς, ὡς Ἀπόστολοι τοῦ Ἐσταυρωμένου, ἀληθῶς οὐδεμία σὰρξ δύναται νὰ καυχῶσθαι ἐπὶ τῇ οἰκονομίᾳ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ ἐκκλησίας· ἐν τῷ κόσμῳ, Ἀληθῶς ἡ οἰκονομία τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ ἐκκλησίας ἐν τῷ κόσμῳ, ὅπως καὶ αὐτὸς ὁ κόσμος, ἐποιήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν τοῦ μηδενός, παρήχθη ἐκ τοῦ μηδενός. Θέλων ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ν' ὀπιδείξῃ, ὅτι εἶνε, ὁ ἐν παρὶ φανερωθείς Θεός, ἐποίησε τὸ χαρακτηριστικὸν τὸν Θεόν, τὸ δὲ οὐ γινώσκοντες τὸν Θεόν ὡς Θεόν, ἀπεμάκρυνε δηλαδὴ ἐπιμελῶς ἐκ τοῦ ἔργου αὐτοῦ πάντα τὰ φυσικὰ στοιχεῖα, τὰ δυνάμενα νὰ ἀποκρύψωσιν αὐτὸ ἡμῖν ὡς ὑπερφυσικὸν τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ ἔργον, καὶ οὐ μόνον ἀπεμάκρυνεν, ἀλλὰ καὶ ἐπέστρεψε νὰ σταθῶσι κατ' αὐτοῦ. Μῖνος δ' ἤργησε κατὰ πάντων δι' οὐδενός, κατὰ πάντων, κατὰ τῶν προλήψεων τοῦ πνεύματος, κατὰ τῶν παθῶν τῆς καρδίας, κατὰ τῆς δυνάμεως τῆς μακραίωνος συνηθείας, κατὰ τοῦ κύρους τῶν νόμων καὶ τοῦ παραδείμματος τῶν Κραίσάρων καὶ ἰσχυρῶν καὶ συνετῶν τοῦ αἵματος τοῦ Θεοῦ, κατὰ τῆς πολιτικῆς καὶ τοῦ ἔργου τῶν Κυβερνήσεων, μόνος κατὰ πάντων τούτων δι' οὐδενός· καὶ μόνος τότε, ὅτε σαφέστατα καὶ ἐναργέστατα κατέδειξε τὴν δημιουργικὴν αὐτοῦ θείαν δύναμιν, ὅτε ἐπέστρεψε ὅλον τὸν κόσμον διὰ τοῦ σκανδάλου καὶ τῆς μωρίας τοῦ Σταυροῦ, ὅτε ἐποίησε κράτος ἐν β' ἀχίονι αὐτοῦ, μόνος τότε συνεχώρησεν εἰς τὰς κατακρινθείσας ὑπὸ τοῦ Σταυροῦ ἀνθρωπίνους δυνάμεις νὰ ἐπιβάλλωσι χεῖρα εἰς τὴν θείαν αὐτοῦ οἰκονομίαν καὶ οὕτως ὡς συνεργὸς Χριστοῦ δόξῃ καὶ τιμῇ στεφανωθῶσιν εἰς γενεὰν γενεῶν. Ὅτι τῆς δυνάμεως τῆς ἀληθείας ταύτης καταβλήθεισα καὶ ἡ τολμηροτέρα καὶ θρασυτέρα γυλατικὴ ἀπιστία ἠναγκάσθη τὴν ὁμολογίαν ταύτην νὰ ὁμολογήσῃ. «Τὸ εὐαγγέλιον κηρυχθὲν ὑπὸ ἀνθρώπων ἀσέμων καὶ ἁμαρτῶν, μηδεμίαν εὐγλωττίαν ἔχοντων, ἀπηνῶς καταδικασμένων καὶ γυμνῶν πάσης ἀνθρωπίνης βουθείας, δὲν ἐπαύσατο ἀπανταχῶς τῆς γῆς ἐγκαθιστάμενον τὸ γεγονός τοῦτο οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ καὶ ἀποδεικνύει, ὅτι Θεὸς εἶνε τὸ ἔργον».

Ὁ ἀνὰ τὴν οἰκουμένην λοιπὸν θρίαμβος τῆς ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων κηρυχθείσης πίστεως τοῦ Ἐσταυρωμένου, ἐν ᾧ οἱ λαοὶ καὶ τὰ ἔθνη

εὐρον φῶς, ζωὴν, σωτηρίαν καὶ εὐλογίαν, τὸ μέγα τοῦτο καὶ καταπληρτικὸν καὶ μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος ἔργον, εἶπε τὸ αἰῶνον μνημεῖον τὸ τρανὸς μαρτυροῦν τὴν οὐράνιον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καταγωγὴν καὶ τὴν θεϊκὴν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀποστολήν. Πρὸ τοῦ μνημείου τούτου παρελθόντων οἱ αἰῶνες κλίνουντες τὴν κεφαλὴν, πρὸ τοῦ μνημείου τοῦτου πύκνουν προσκυνοῦσι τὴν δύναμιν τοῦ ἑσταυρωμένου τὰ ἐξοχώτερα καὶ εὐγενέστερα τῆς ἀνθρωπότητος τέκνα. Εἰς τὸ μνημεῖον τοῦτο εὐλαβῶς ἀνελθόντες καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐμπνεόμενοι καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐγένοντο ἐν ἡμέραις μὲν ἀγαθαῖς δόκιμοι τοῦ χριστιανικοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν ἐργάται, ἐν ἡμέραις δὲ πονηραῖς ἀνεδείχθησαν σκευὴ ἐκλεκτὰ ὑπερανθρώπου καρτερίας, αὐταπαρνήσεως καὶ ἐδελθοῦσας ὑπὲρ Πίστewos καὶ Πατριδος. Εἰς τὸ μνημεῖον τοῦτο ἀνελθόντες καὶ ἡμεῖς, οἱ σήμερον, φρενὶ, ἐπὶ ὀφθαλμοῦ θυέλλης ἀπιστίας καὶ ἀνομίας μαστιζόμενοι, δεῖτε μετὰ ξήλου ἀποστολικοῦ ἀγωνιζόμεθα πρὸς καθάρωσιν καὶ προαγωγὴν τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς ἡμῶν καλλιγενεσίας, ἥτις καὶ μελλούσης ζωῆς ἐπαγγελίαν ἔχει καὶ κατὰ ἀμετάθετον ἱστορικὸν νόμον ἐστὶ καὶ ἐστὶ ἐξ αἰῶν ἡ βίαις καὶ τὸ θεμέλιον τῆς ἐθνικῆς τῶν λαῶν καλλιγενεσίας.

Ὡς τῶν ἀποστόλων πρωτόφρονες καὶ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι, τῷ Δευτέρῳ τῶν βίων προσβέβητε, ἵνα τῇ θεῷ αὐτοῦ χάριτι τὰ ἀσθενή θεραπεύη καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῖ ἐν τῷ ἁγῶνι ἡμῶν ὑπὲρ τῆς Πίστewos ἡμῶν, ὑπὲρ τῆς Πατριδος ἡμῶν, ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Γένοιτο, γένοιτο.

ΠΕΡΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΔΙΑΠΛΑΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ ΚΑΡΔΙΑΣ, ΩΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΩΤΑΤΟΥ ΜΕΣΟΥ ΠΡΟΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑΝ ΤΗΣ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ ΠΑΡΑΤΗΡΟΥΜΕΝΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΚΑΧΕΙΑΣ.

Γ'.

Πρὸς θεραπείαν λοιπὸν τῶν κακῶς ἐχόντων προτείνω τὰ ἑξῆς, ἀναφερόμενα εἰς τὸ καθήκον τῶν τοιούτων, τῶν διδασκάλων, τῶν ἐφορῶν, καὶ τῶν ἀρχόντων, τῶν τεσσάρων παιδαγωγῶν πίστεως πολιτικῆς κοινωνίας.

Α'.) Νὰ προτραπῶσιν οἱ γονεῖς νὰ δίδωσιν εἰς τὰ τέκνα των λίαν ἐνωρὶς θρησκείαν καὶ ἀνατροφὴν νὰ ἐμπνέωσιν εἰς τὴν εἰσέτι τρυφερὰς αὐτῶν καρδίαν τὴν ἀγάπην καὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ νὰ μὴ ἐπιτρέπωσιν εἰς αὐτὰ νὰ ὀρκίζωνται ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ ἀπαγορεύωσιν αὐστηρῶς πᾶσαν ἀνευλαβίαν περὶ τοῦ Θεοῦ ἔκφρασιν νὰ μὴ ἀφίνωσιν αὐτὰ νὰ

βλαπτοῦνται τροφῆς πρὶν ἢ εὐχαριστήσωσι τὸν τεύκτην δοτῆρα, μηδὲ νὰ ἐκτρέφωσιν πρὸς ὕβριν, πρὶν ἢ προσευχθῶσιν πρὸς τὸν ἐπαγορευόμενον ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας νὰ φητῶσι τὰ κακὰ μετὰ τῶν ἐκείνων τέκνων εἰς τοὺς ἑσπέρους καιροὺς, ἔνθα ἡ θύρα τῶν ἱερῶν ἀντικειμένων, ἢ ἀκρόασις τῶν ἱερῶν μελοδῶν καὶ τοῦ θεῖου κηρύσματος διεισδύουσιν ἐν τῇ ψυχῇ ἱερὰ συναισθηματικά, ἀπὸ τῶν τὰ ἰσχυρότερα λατῆρα πρὸς ἐκτέλειον ἀγαθὸν ἔργον. Ἐάν δὲν ἀναστῇ ἐν τῇ μικρᾷ ἡλικίᾳ ὁ θρησκευτικὸς σπινθὴρ, εἶναι ἀδύνατον ἢ λίαν δύσκολον νὰ ἀναστῇ κατόπιν.

Β'.) Νὰ προτραπῶσιν οἱ διδασκαλοὶ νὰ μὴ ἀποβλέπωσι μόνον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τῶν παιδῶν διανοίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν χριστιανικὴν μόρφωσιν τῆς ταύτης καρδίας. Ὁ καλὸς διδάσκαλος οὐ μόνον διὰ τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν λοιπῶν δύναται νὰ ἐνυψώσῃ τὸν νοῦν τοῦ μαθητοῦ εἰς τὴν ἑνότητα τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ διεισδῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην καὶ τὴν εἰς τὸ θεῖον θέλημα ὑπακοήν. Ἄπαντα τὰ ἐν τοῖς σχολείοις διδασκόμενα μαθήματα περιέχουσιν ἀφθονοῦς ὕλην πρὸς θρησκευτικὴν διέπλυσιν τῆς τῶν νέων καρδίας. Ὅμοιος πρέπει νὰ ὑποχρεωθῶσιν οἱ δημοδιδάσκαλοι νὰ τηρῶσιν αὐστηρῶς καὶ ἀπαυγκλίτως τὸς εἰς ἀχρηστίαν, δυστυχῶς, ἐκποτισμούς, νομιμολογίας διατάξεις, καὶ ἄλ.

«Α'.) Ἄπαντες οἱ δημοδιδάσκαλοι, δημοδιδασκαλοὶ καὶ ἰδιωτικοὶ ἀμφότεροι τοῦ φύλου, μετὰ μετρημένην ἐκείνου Σαββήτιον ἀφίενται νὰ ἀναγινώσκωσι καὶ ἐρμηνεύωσι τῆς ἐπιτομῆς «Κυριακῆς» τὸ Εὐαγγέλιον ἐξηγητικῶς πρὸς τοὺς ὁμοβλήτους τῶν μαθητῶν ἐκ τῶν Κυριακοδουλείων τοῦ Ν. Θεσσαλίας.

«Β'.) Νὰ παραδίδωσιν αὐτοὶ τοὺς μαθητὰς τῶν κατὰ χορείαν ὑπὸ καθήκοντος εἰς τὸν «ἐκτερίων» τοῦ Σαββήτιου καὶ εἰς τὴν θεῖαν λειτουργίαν τῆς ἐπιτομῆς Κυριακῆς κτλ.

«Γ'.) Μετὰ τὴν θεῖαν λειτουργίαν, ἱερὰν ὀφειλόμεν τῶν μαθητῶν εἰς τὸ ἱεροκήρυτον, νὰ γίνηται πρὸς αὐτοὺς ἐκ τῶν ἰδίων Κυριακοδουλείων ἡ ἡθικὴ ἀνάπτυξις μετὰ τῆς ἀνακομῆς ἐπιτομῆς ἐκτερίων ἐκτερίων τοῦ ἀναγνώσθαι Εὐαγγέλιον κτλ.» (Παθλ. Θεσμολόγ. Βερνέλου, τόμ. Α', σελ. 145, 156, 158). Πίσαν ἢ τοιαύτην πρᾶξιν τοῦ διδασκάλου συντελεῖ εἰς τὸ νὰ ἐξοικειώσῃ τὸν παιδὸν πρὸς τὸν ἐκκλησιαστικὸν βίον καὶ ζωοποίησιν αὐτοῦ εἰς τὴν εὐσέβειαν, τὴν παραγωγήν καλῶν ἔργων, καὶ χορῆν, νομίζω, ἀποδείξω.

Γ'.) Νὰ προτραπῶσιν οἱ ἐφορεῖς ὅπως οὐ μόνον ἱεροκλήτους ἐνταγμένους καὶ κοσμίους, ἀλλὰ καὶ ὅπως ἀφύπνουν συνειδήσεως τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲ εἰς γλῶσσαν καταληγέτω εἰς

τὸν λαόν. Τὰ δὲ ἀντικείμενα τῆς ἐκείνων διδασκείας πρέπει νὰ ᾖναι οὐχὶ θεωρεῖται ἀκατάλληλα καὶ δόγματα μυστηριώδη, ἀλλὰ τὰ ἐπιπολάζοντα ἐν τῇ πολιτείᾳ κοινωνικὰ ἐλαττώματα καὶ ἡ ὑπόδειξις τῆς τούτων θεραπείας. Ὅμοιος πρέπει νὰ προτραπῶσιν οἱ ἱερεῖς ὅπως ἐν τῇ ἐξομολογήσει προσέχωσι μᾶλλον εἰς τὴν ἀνίχνευσιν τῶν ἐλαττωμάτων τὴν καρδίαν τοῦ ἐξομολογουμένου καθῶν ἢ εἰς τὴν ἀνίχνευσιν τοῦ περιεχομένου ἐν τῇ στομάχῳ αὐτοῦ ὕλικου, ἐνθυμούμενοι ὅτι οὐ τὰ εἰσφερόμενα εἰς τὸν στομάχον βλέπουνται τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐξορχόμενα ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ, οἷον οἱ πονηροὶ διολογισμοί, αἱ ἐχθραὶ καὶ τὰ μίσση, αἱ ψευδολογίαι καὶ συγκοφαντίαι, καὶ ἕκαστος ὁ λοιπὸς τῆς κακίας συρφετός. Οἱ ἐξομολογοῦντες, ἐπειδὴν κατορθώσωσι ν' ἀνεύρωσι τὰ ἐκτερίωντα ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἐξομολογουμένου ἐλαττώματα, ὀφείλουν νὰ ὑποδεικνύωσι τὰ κατὰλληλα πρὸς ἔρπον αὐτῶν φάρμακα. Ὅμοιος πρέπει νὰ προτραπῶσιν οἱ ἱερεῖς ὅπως ἐν ὁρισμέναις ἑορταῖς περισυνάγωσι τὰ παιδιά τῆς ἐνορίας εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν καὶ ἐκεῖ ἐνώπιον τῶν ἱερῶν εἰκότων καὶ τῶν λοιπῶν ἱερῶν ἀντικειμένων ἐνσπείρωσιν εἰς τὴν τρυφερὰς αὐτῶν καρδίας τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην διὰ καταλλήλου διδασκαλίας.

Ἄλλ' ὅμως, ἵνα γίνῃ ἡ θρησκευτικὴ μόρφωσις, ὅπως πρέπει, ἔχοντες χορεῖαν καλῶν γονέων, καλῶν διδασκάλων καὶ καλῶν ἐφορῶν. Οἱ δὲ καλοὶ γονεῖς, καλοὶ διδασκαλοὶ καὶ καλοὶ ἱερεῖς δὲν φύονται δύνανται μνηστῆρες, ἀλλὰ παραιοκονίζονται ἐν καλοῖς σχολείοις. Πρώτη ἔρα ἀνάγκη παρίσταται νὰ βελτιώσωμεν ἐπὶ τὸ σκοπιμώτερον τὰ σχολεῖα, ἐν οἷς διαπλάσσονται οἱ μέλλοντες νὰ διαπλάσωσι τὴν κοινωνίαν. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς διδασκάλους καὶ ἱερεῖς, δὲν ἀρκεῖ νὰ μορφώσωμεν αὐτοὺς, ἀλλὰ προσοπατεῖται ὅπως παρέχωμεν εἰς αὐτοὺς καὶ τὰ κατὰλληλα μέσα πρὸς ἀξιοπρεπῆ αὐτῶν συντήρησιν. Δυστυχῶς ἐν Ἑλλάδι οἱ μὲν διδασκαλοὶ λίαν γλισχωρῶς, οἱ δὲ ἱερεῖς οὐδαμῶς ἀνταμείβονται ἀπέναντι τῶν ἀφύπνων πόρων καὶ μόχθων, εἰς οὓς κατὰ καθήκον ὑποβάλλονται. Τούτου ἕνεκα τὰ δύο ἐπαγγέλματα, ἥτοι τὸ διδασκαλίας καὶ τὸ ἱεροῦ, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ κατέχωνται ἐν τῇ κοινωνίᾳ τὴν ὑψηλότεραν θέσιν, ὡς ἐκ τοῦ ὕψους σκοποῦ, δὲν ἐκιδιώκονται, κατέχουσι τὴν εὐτελεστέραν. Ἄνευ τῆς εὐρέσεως τῶν μέσων πρὸς ἀξιοπρεπῆ συντήρησιν τῶν διδασκάλων καὶ ἱερῶν, εἶναι ἀδύνατον νὰ εὐρωμεν καλοὺς διδασκάλους καὶ μορφώσωμεν καλοὺς ἱερεῖς, δυνάμενους καὶ θέλοντας νὰ ἐπιτελέσωσι πιστῶς καὶ ἀκριβῶς τὰ ὑψηλὰ αὐτῶν καὶ τῇ πολιτείᾳ εὐεργετικώτατα καθήκοντα.

Δ') Νὰ προτραπῶσιν οἱ ἐφορεῖς ὅπως ἐπιτηρώσιν καὶ προσεταύωσιν τὴν θρησκευτικὴν μόρφωσιν τῶν πολιτῶν,

α') Τιμωροῦντες διὰ πάσης πέντα διδασκαλὸν οὐ μόνον τῆς κατωτέρας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως, διαδίδοντα ἀθεϊστικὰς ἢ ἀντιχριστιανικὰς ιδέας, ἢ ὅπωςδήποτε διασειόντα τὰς θρησκευτικὰς τῶν νέων πεποιθήσεις.

β') Ἀπαγορεύοντες τὴν κυκλοφορίαν παντός ἀσεβοῦς βιβλίου ἢ ἐφημερίδος, ὑποσκαπούσης τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα.

γ') Ἀπαγορεύοντες καὶ τιμωροῦντες αὐστηρῶς τὰς κατὰ τοῦ θεοῦ ὀνόματος ἢ κατὰ ἱερῶν προσώπων καὶ ἀντικειμένων ἐκσφενδονιζόμενας βλασφημίας, δι' ὧν ἐλαττοῦται καὶ καταστρέφεται ὁ πρὸς αὐτὰ ὀφειλόμενος σεβασμός.

Ἀποροῦμεν, τῇ ἀληθείᾳ, πῶς ἡ Πολιτεία, ἡ φροντίζουσα περὶ τῆς τιμωρίας τῶν ὑβριζόντων τὸ ὄνομα τοῦ ἐταίρου βασιλέως, δὲν ἐφρόνισεν νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν καὶ τὸν νόμον περὶ τιμωρίας τῶν βλασφημούντων καὶ ὑβριζόντων τὸ ὄνομα τοῦ ὑπερτάτου βασιλέως, τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευνόντων, τοῦ Ἀθιμουργοῦ τοῦ παντός. Ὁ ὑβριζὼν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ δεικνύει ἢ ὅτι δὲν πιστεύει εἰς Θεόν, ἢ ὅτι δὲν φοβεῖται τὸν Θεόν, ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἢ μὴ φοβούμενος τὸν Θεόν, οὐδένα ἐπὶ τῆς γῆς οὔτε φοβεῖται οὔτε ἐντρέπεται, εἶναι δὲ ἔτοιμος νὰ διαπράξῃ πᾶν εἶδος κακούργηματος. Τὸν τοιούτον ἄνθρωπον πρέπει ἡ κοινωνία νὰ βδελύσσεται καὶ ἀποτροπιάζῃται, πρέπει νὰ καταδικᾷ ὡς λυσσαλέον κύνα, ἵνα μὴ διῇ τὸς ὑγιᾶς ἔχοντας καὶ μεταδώσῃ εἰς αὐτοὺς τὸν ἴον τῆς ἠθικῆς διαφθορᾶς. Διὸ δικαίως καὶ ὁ ἱερεὺς Χρυσόστομος ἔλεγεν: Ὅταν ἴδῃς τινα βλασφημοῦντα τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ «ῥάπισον αὐτοῦ τὴν ὕψιν, σύντριψον τὸ στόμα». — Εἰ γὰρ τὸν ἐπὶ γῆς βασιλέα τοὺς βλασφημοῦντας κολάζεσθαι χρὴ, πολλῶ μᾶλλον τοὺς «ἐκείνων» (τὸν Θεόν) ὑβριζόντας. Κοινὸν ἐστὶ «τὸ ἐγκλημα, δημόσιον τὸ ἀδίκημα, ἔξεστιν ἐκαστῷ τῶν βουλευομένων κατηγορεῖν κτλ.» (Ὁμιλ. Α' εἰς τοὺς ἀνδριάντας).

Μόνον διὰ τοιούτων μέσων, κύριε συντάκτα τῆς «Ἀναπλάσεως», φρονῶ, δυνάμεθα νὰ ἐπαναφέρωμεν εἰς τὴν θέσιν του τὸν ἔκτοπισθέντα σπινθῆρα, ἐφ' οὗ στηρίζεται ἅπαν τὸ ἠθικὸν οἰκοδόμημα, ἥτοι μόνον διὰ τοιούτων μέσων δυνάμεθα νὰ ἀναστειλώμεν τὴν ἠθικὴν ἐκλυσιν καὶ θεσπεύσωμεν τὰ ἠθικὰ ἔλλα, ἐφ' ὧν καταβιβρώσκειται ἡ ἡμετέρα κοινωνία καὶ ἔτινα κινδυνεύουσι νὰ μεταβληθῶσιν εἰς ἀθεορᾶν γάργαραν. Πάντα τὰ ἄλλα προτεινόμενα μέσα (οἷον ἡ παύσις τῆς τῶν βουλευτῶν ἐπεμβάσεως, ἢ ἀπαγόρευσις τῆς ὁμιλοφιλίας, κτλ.), ὅσον καὶ ἂν περιστέλ-

λωση τὸ κακόν, δὲν κατορθοῦσιν ὅμως ν' ἐρω-
σιν αὐτὸ δλωχερώς. Πρὸς τοῦτο χρειάζονται
ὑποκώτερα μέτρα. Τὸ κακὸν πρέπει νὰ πα-
ταχθῇ εὐθύς ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ βλαστήσει.
Πρέπει νὰ ἐκρίζωσιν ἐκ τῆς καρδίας τῶν
παιδῶν τὴν πρὸς τὸ κακοποιεῖν τάσιν, ἢ μάλ-
λον πρέπει νὰ φροντίσωμεν ὥπως μὴ ἐκρηθῇ
ἐν αὐτῇ κακοποιὸς τάσις. Τοῦτο δὲ κατορθοῦ-
ται μόνον διὰ καταλλήλου καλλιέργειας τῆς
πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγά-
πης, τουτέστι διὰ καταλλήλου θρησκείας
καὶ ἀγωγῆς, ἐνὸς ἀρχαίου καὶ διηγετικῶς
ἐπιβλεπομένης καὶ προστατευομένης.

Λεῖπει λοιπὸν πάντες καὶ γονεῖς, καὶ διδά-
σκαλοι καὶ ιερεῖς καὶ ἄρχοντες, μεταφέρωμεν
εἰς τὴν θέσιν τοῦ τὸν ἀκαχογυρεῖο
ἀκαχογυρεῖο, ὅν ἡμεῖς αὐτοὶ
κατὰ μικρὸν καὶ ἀνεπαίσθητως ἐξαποτίσμεν,
ἵνα μὴ καταφρονῇ τὸ ἐπ' αὐτοῦ στηριζόμενον
ἠθικὸν οἰκοδόμημα καὶ ταφῶμεν πάντες ὑπὸ
τὰ ἐρείπια αὐτοῦ τὸ μόνον ἠθικόν, ἀλλὰ καὶ
ὕλην, διότι ἡ ὑλικὴ εὐημερία εἶναι ἀνσπό-
σαστος ἐπὶ τῆς ἠθικῆς.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ Κ. ΣΠΙΘΑΚΗΣ.

I. ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗ

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

II.

ΝΕΑ ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΤΩΝ ΨΥΧΩΣΩΝ

I

Δύο εἶναι αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τοῦ ὕλισμου,
ἡ μὲν καθολικὴ ὁράσις τὸ σῶμα καὶ πᾶν το
ὑπάρχον, ἡ δὲ τὸν ἄνθρωπον ὀλισμέτως. Καὶ
κατὰ αὐτὴν τὴν πρώτην οὐδὲν ὑπάρχει ὡς ἐκτὸς
τῆς ὕλης καὶ οὐδεμίαν δύναμιν ὑπερέκειναι ἢ ἐκτὸς
τοῦ ὁρατοῦ καὶ ἐκτοῦ κινήτου. Κατὰ δὲ τὴν
δευτέραν, ὁ ἄνθρωπος μὴ ἀποτελεῖται ἐξ αἰσθη-
σῶν, ὡς οὐ μηχανικῶς ἐκπορεύονται πάντα τὰ
πνευματικὰ φαινόμενα διὰ τῆς κινήσεως καὶ
μεταβολῆς τῶν μορίων τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης
καὶ διὰ τοῦ τυχαίου καὶ τυφλοῦ καὶ ἀσυνει-
δήτου συνδιασμοῦ τῶν ἐγκεφαλικῶν κυττάρων.

Ὡς ἐν τοῖς πρόσθετον περὶ τὴν ψυχὴν τοῦ
συγγραφέως τῶν «Ψυχώσεων» ἀνεπίχθη καὶ
ἡ καρδία διεπλάσθη ἐν μέσῳ ἀγριωσύνης κα-
θαρῆς πνευματικότητος. Ξενοφῶν καὶ Ἀριστο-
τέλης, Πλάτων καὶ Σωκράτης ὑπῆρξαν
πρώτοι οἱ τὸν νοῦν καλλιεργήσαντες, τὰ δὲ
τάματα τοῦ Χριστιανισμοῦ ἠρθεσαν τὴν καρ-
δίαν ἐντὸς τῆς οἰκονομίας. Ἐπὶ γὰρ οὕτω προ-
παρασκευασθείσης, ἐβλάστησε μὲν ὁ ὕλισμος,
ἀλλ' ἐκφυλισθεὶς δὲν ἀπέφερε καρπὸς γυνή-
...

αἶους καὶ ἀμείβετο πᾶσις ἐπιδημιῶν ἀρχὴν
ἐργῶν καὶ σωτηρίων.

Ὁ ὕλισμος εἶναι ἡ ἔσχατος τοῦ θελήν καὶ
πάσης ὑπερκοσμοῦ ἀρχὴ καὶ πάσης ἄλλης
φυσικῆς μὲν καὶ ἐκκοσμοῦ δυνάμεως, ἀνεξαρ-
τήτου δὲ τῆς ὕλης καὶ τῶν μηχανικῶν νόμων.
Καὶ ὅμως ὁ συγγραφεὺς τὸν ὕλιστον ἐπαγγελ-
λόμενος, κατέργησε τὸ ἴδιον οἰκοδόμημα ἐπι-
καλούμενος τὴν πιστοδυναμίαν τοῦ Ἀγίου
πρὸς ἐξήγησιν φαινομένων ἀντιστρατευο-
μένων εἰς τοὺς νόμους τῆς ὕλης καὶ τῆς μη-
χανικότητος.

Ἦδη δὲ ἀνασκευάζει καὶ τὴν ἑτέραν θεμε-
λιώδη ἀρχὴν τοῦ ὕλισμου ἀποδεχόμενος τὴν
ἐν τῷ ἄνθρωπῳ ὑπόστασιν ἀντικεινῶς ἐλευθε-
ρας καὶ εὐθύνης ἠθικῆς καὶ ἐνεργειῶν ἀνεξαρ-
τήτων τῶν νόμων τῆς ὕλης καὶ τῶν ἐσωμέ-
των ὁρμητικῶν.

Συμπαραβολὴ ἀρχῶν καὶ προτάσεων περι-
χορήμων ἐν τῷ αὐτῷ ποιήματι εὑρίσκει ἀσφαλῆς
τεκμήριον τῆς ὀλιθυρίας τῶν λόγων μου.

II

Ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων», ἀντασ-
τάμενος τοῖς ἀρχαῖς καὶ ἰδίαις ἀπολύτοις ὕ-
λισμοις, διδάσκει ἐν σελίδι 101 ὅτι ὁ ἄνθρωπος
οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἄνθρωπος ἀντικεινῶν σω-
ματικῶν κυττάρων, πάντα δὲ τὰ ψυχικὰ φαι-
νόμενα εἶναι τὰ αἰσθητὰ τῶν φαινομένων καὶ
μεταβολῶν τῶν μορίων, ἐξ ὧν σύγκειται ὁ ἄν-
θρωπος ὁργανισμός. Ἐχόντες ὅτι ὅσον τὰς
ιδιότητας τῶν μορίων τοῦ σώματος καὶ τὸν
ἀνατομικὸν αὐτῶν συνδιασμον ὡς καὶ τὴν ἀλλή-
λεπίδρασιν αὐτῶν, ἐκ τοῦ πληθύνειν ἢ ἐξ ἀπο-
στάσεως, θὰ κατανοήσωμεν ἀκριβέστερον τὸν μη-
χανισμόν καὶ τὰς συνθέσεις τῶν ψυχικῶν λε-
πτομερῶν τοῦ ἐγκεφάλου.

Τούτου τεθέντος ἐπιτελεῖται, ὅτι τὰ ψυχικὰ φαι-
νόμενα καὶ ἀντικεινῶς ἐξαρτώμενα ἀπὸ τῶν φαι-
νόμενων τῶν μορίων τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης,
ὑπάρχοντες εἰς τοὺς μηχανικοὺς καὶ μοιραίους
τῆς φύσεως νόμους. Αἷτια ἰσχυρὰ ἢ αἷτια
ἐξωτερικὰ ἐπιδρῶντα ἐπὶ τῆς διανοητικῆς τῶν
κινήσεων παραγάγεται τὴν ποικιλίαν τῶν ἰδεῶν
καὶ συναισθημάτων καὶ ψυχικῶν φαινομένων,
ἀλλὰ τὰ αἷτια εἶναι πάντοτε σωματικά, διότι
συνεπῶς πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ ὕλισμου, οὐδὲν
ὑπάρχει ἐκτὸς τῆς ὕλης, πάντα δ' ἐξέρχεται κινή-
σεως συνδεδεμένη πάντοτε μετ' αὐτῆς, εἴθ' αἱ
ἀφανοὺς καὶ μὴ ὁρατῆς. Ἐπὶ δὲ τούτῳ οὐδε-
μία ἐγείρεται ἀμφισβήτησις, εἰς πάντα δὲ τὰς
συγγραφὰς τοῦ ὕλισμου, ὡς καὶ εἰς τὴν προ-
κειμένην περὶ «Ψυχώσεων», αἱ ἰδέαι καὶ ἀρ-
χαὶ αἷτια ἐπαναλαμβάνονται συνεχῶς καὶ ἐφαρ-
μόζονται.

Καὶ ἰδοὺ τίνας εὑρίσκει ὁ ὕλισμος ἀποκρούει
τὴν ὑπόστασιν πάσης ἐλευθερίας ἐνεργείας καὶ

αἰτερουσίου προσωποποιήσεως. «Ἡ ἰδέα τῆς
ἐλευθερίας θελήσεως εἶναι ἀληθὴς φρεναπάτη,
διότι πάντα τὰ πνευματικὰ φαινόμενα καὶ πᾶ-
σαι αἱ ἀνθρώπιναι πράξεις εἶναι μοιραῖα καὶ
ἀναγκαῖα ἐποτελέσματα σωματικῶν ἐνεργειῶν
μὴ δυναμένων νὰ μεταβληθῶσι, ὡς δὲν δύ-
ναι νὰ μεταβληθῇ ἡ περὶ τὸν ἥλιον στροφὴ
τῆς γῆς» (Mole-schell evolution). Τὸ εἶδος
τῶν βρωμάτων, ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀτμοσφαιρας,
ἡ καλὴ ἢ κακὴ πέψις καὶ πᾶσα ἄλλη σωματικὴ
λεπτομερὴς, δὲν συμβάλλουσιν ἀπλῶς, ἀλλ' εἶναι
τὰ αἷτια τῆς διαφορᾶς τῶν πνευματικῶν φαι-
νομένων, διότι ἐξ αὐτῶν ἡσυχάζει αἱ δυνάμεις
τῶν κυττάρων τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης, ἐξ ὧν παρή-
γονται αἱ ἰδέαι, αἱ ἀποφάσεις καὶ τὰ συναι-
σθηματα.

Ἐπαγγελίαι τερατίους, ἀλλὰ λογικά, ἀναγ-
καῖαι καὶ ἀδυσώπητοι συνέπειαι τῶν ἀρχῶν
τῆς ὀλιθυρίας.

Ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων», προσ-
σθέντων καὶ ἐπαγγελλόμενος τὰς ἀρχὰς τοῦ ὕ-
λισμου, ἀποπροσιζέται καὶ ὀπισθοχωρεῖ ἀπέ-
ναντι τῶν ἐξ αὐτῶν πηγάζοντων ἀναγκῶν
συμπερασμάτων, καὶ δὴ ἐν σελίδι 44 ἀποδέχε-
ται τὴν ὑπόστασιν καὶ ἀλήθειαν τῆς ἠθικῆς
τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθερίας καὶ τοῦ αὐτεξουσίου
τῆς ἰδέας προσωποποιήσεως, ἐξ ὧν ἀπορρέει καὶ
ἡ εὐθύνη τῶν πράξεων τοῦ

Ἀλλὰ τότε τί γίνεται ἡ θεωρία τῶν σωμα-
τικῶν μορίων καὶ αἱ μηχανικαὶ τῶν κυττάρων
τοῦ ἐγκεφάλου δυνάμεις ἐξαρτώμεναι ἐξ αἰτίων
ἐσωτερικῶν ἢ ἐξωτερικῶν, ἀλλὰ σωματικῶν
πάντοτε καὶ ἀσυνειδήτων; Ἐὰν αἱ δυνάμεις
τῶν κυττάρων τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης ἡσυχάζει
ἀπὸ τὰ βρώματα, ἀπὸ τὴν πέψιν, ἀπὸ τὴν ἀ-
τμοσφαιραν καὶ ἀπὸ ἄλλα αἷτια ἄγνωστα, ἀλλὰ
μηχανικῶς πάντοτε ἐνεργοῦντα, πῶς δύναται
νὰ ὑπάρξῃ ἠθικὴ ἐλευθερία καὶ ἠθικὴ εὐ-
θύνη; Ὁ φανεῖον τὸν βρομῶν του, λέγουσιν
οἱ διδασκαλοὶ τοῦ ὕλισμου, οὐδεμίαν ἔχει εὐ-
θύνην τῆς πράξεώς του, διότι δὲν ἦτο ἐλεύ-
θερος νὰ μὴ φανεύσῃ. Τὰ πῖσα καὶ τὰ γλυκύ-
σμακτα, τὰ δ. τοιαῦτα χθὲς ἔφαγε, τοιαύτην ἔδωκεν
διεσθύνειν αἰς τὰς δυνάμεις τῶν κυττάρων
τοῦ ἐγκεφάλου, ὥστε παρήχθη ἡ ἀπόφασις περὶ
τῆς ἐκτελέσεως τοῦ φόνου, τὴν ὑποίαν δὲν
ἠδύνατο ὁ αὐτοφρόνως νὰ μεταβάλῃ, ὡς δὲν
δύναται νὰ μεταβάλῃ τις τὸν νόμον τῆς στρο-
φῆς τῆς γῆς. Κλείσατε τὸν αὐτοφρόνως τοῦ φόνου
εἰς εἰρκτὴν ἀσφαλὴ ἢ φανεύσατε αὐτόν, ὡς
κίμεντε διὰ τὰ κακοποιήματα καὶ ἄγρια κτήνη,
ἀλλ' οὐδὲν ἔχετε κατ' αὐτοῦ δικαίωμα ποιήσεως
καὶ στεροφῆς πάσης σωματικῆς ἀπολαύσεως
διότι δὲν διέπραξεν ἐπιμεμπτόν τινα πράξιν
ἐνεργήσας ὑπὸ τὴν μηχανικὴν καὶ μοιραίαν καὶ
ἀσυνειδήτου διεσθύνειν τῶν σωματικῶν κυ-
ττάρων τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης.

Συμπέρασμα τερατίους, ἀλλ' ἀναγκαῖον καὶ
λογικὸν καὶ ἀναμφισβήτητον πόρισμα τοῦ ὕ-
λισμου, ὡς εἶναι ἄλογος καὶ ἀκατέληκτος ἡ ἀπο-
δοχὴ τῶν ἀρχῶν τοῦ ὕλισμου καὶ ἡ ἀναγνώ-
ρισις ὅτι τοῦ αὐτεξουσίου τῆς ἀνθρωπίνης
προσωποποιήσεως, ὁ μηχανισμὸς ἦμα καὶ ἡ ἐλευ-
θερία, ἡ βεβαίωσις τῆς ἐκπορεύσεως πάσης
ιδέας καὶ πάσης ἀποφάσεως καὶ συναισθημα-
τος ἐκ τοῦ συνδέσμου καὶ τῆς ἀνατομικῆς
μεταβολῆς τῶν κυττάρων τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ἡ
ἠθικὴ εὐθύνη ἡ ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς βου-
λήσεως ἐρειδομένη. Καὶ ἐννοῶ μὲν πληρο-
στατα, ἱατρὲ, τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἡμῖν βδελυγ-
μίαν ἐπέναντι τῶν δεινῶν καὶ ὀλεθρίων καὶ
θηριωδῶν τῆς ὀλιθυρίας συνεπειῶν, ἀλλ' ὁ
πρεσβυτέρων τὰς ἀρχὰς αὐτῆς καὶ μὴ ἀποδεχό-
μενος τὴν ὑπαρξίν ὅντος ἢ δυνάμεως τινος
ἀνωτέρας ἢ διαφόρου τῶν σωματικῶν ὁρμῶν
καὶ ὁρμῶν, δὲν δύναται ν' ἀποκρούσῃ τὰς
ἀμέσους καὶ ἀναγκαῖας αὐτῶν συνεπείας καὶ
συμπεράσματα. Ὁ ὕλισμος εἶναι ἡ ἔσχατος τῆς
ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως, ἡ ἔσχατος τοῦ αὐ-
τεξουσίου τῆς ἀνθρωπίνης προσωποποιήσεως
καὶ τῆς ἠθικῆς εὐθύνης. Ἠθικὴ δ' εὐθύνη
καὶ αὐτεξούσιος ὑπόστασις καὶ βουλήσεως
ἐλευθερία εἶναι ἡ ἀπάρνησις καὶ ἀποδοκιμασία
καὶ καταδίκη τοῦ ὕλισμου. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ διλήμ-
ματος δὲν ἐπιδέχονται μεταβολήν, ἐτέθησαν δὲ
ὑπὸ τῶν κορυφαίων τοῦ συστήματος ἐπιβαλ-
λόντων τὴν ὑπὸ τῶν πραγμάτων ὑπαγορευο-
μένην ἀδυσώπητον λογικὴν. Ἐκλέξατε, ἀεὶ λέ-
γει ὁ Ruchonin καὶ μετ' αὐτοῦ οἱ Φῶτες καὶ
Μολεσθ, ἐκλέξατε. «Ὁ ὕλισμος δὲν ἐπιδέχεται
ἀτόλμους συμβιβασμούς». Ὁ ἀνταρῶν τὴν
πίστιν εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ πρὸς πᾶν ἰδεώ-
δες φρόνημα. Τὰ κακουργήματα εἶναι φαινό-
μενα καὶ ἀναγκαῖα συνέπειαι αἰτίων ἀκαθέ-
κτων καὶ ἀναποδράστων. Παιναὶ καὶ ἀμοιβαὶ
εἶναι πολιτικὰ ἐπινοήματα. Ἐλεύσεται ἡμέρα,
ὅτε εἰς παραγωγὴν ὁρισμένου κύκλου ἰδεῶν
θὰ εὐρεθῇ καὶ ἀντίστοιχον εἶδος τροφῆς, τότε
δὲ θὰ δύναται τις διὰ σκοπίμου διατάξεως
τῆς τροφῆς ν' ἀναδεικνύῃ κατ' ἀρέσκειαν γομφ-
ματικούς, θεολόγους, ἐκπαιδευτάς, ἢ ἢ ἀπέ-
ραντος ὕψους ἐκείνη θὰ συζητῆται τότε συμφῶ-
νως πρὸς τὴν εὐρεσιν τῶν ζωμῶν καὶ τῶν
κρεάτων. Ἡ εὐθύνη καὶ ἡ ὑπαυτιότης, ὡς δι-
δάσκει ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ κοινωνικὴ διδασκαλία,
οὐδεμίαν ἔχει ὑπόστασιν, μὴ ἐξαρτωμένων τῶν
ἀγαθῶν ἢ ἐγκλημάτων πράξεων ἀπὸ τῆς
βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἰδοὺ ὁ ὕλισμος.
Δὲν δύνασθε νὰ παρακάμψετε ἀπὸ τὰς ἀρχὰς
καὶ χαρὰς αὐτοῦ, οἷα ἐκπορεύονται ἀπὸ
τὰς θεμελιώδεις αὐτοῦ δοξασίας καὶ οἷα διε-
τυπώθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν καὶ διδασκάλων
αὐτοῦ.

Ἐκλέξατε.

III

Καὶ ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων» προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν, ἐν δὲ ταῖς σελίδι 111 καὶ 162 συντάσσεται ἀνεπιφυλάκτως τῷ ὀλίμῳ καὶ πᾶσι τοῖς ὅροις καὶ στοιχείοις αὐτοῦ, βεβαίως ὅτι πᾶν ψυχικὸν φαινόμενον εἶνε τὸ ὑποκειμενικὸν μέρος τῶν φυσικο-χημικῶν πράξεων τῆς ὕλης. Τὸ ἥπαρ παρίγει τὴν χολήν, οὐ νεφροὶ τὸ οὖρον, αἱ δὲ ἄλλαι τοῦ σώματος τῶν οὐκ ἐπὶ τὸ φῶς, δηλοῦντες ὅς ὁ ἐγκέφαλος παρίγει ἰδέας καὶ συναισθήσεις καὶ βουλήματα καὶ κρίσεις διὰ φυσικο-χημικῶν ἐκδηλώσεων. Ἐν τῇ σελίδι 111 ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων» ἐκπονήσας καὶ τὸ σχῆμα καὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν κινήσεων τῶν κυττάρων καὶ τῶν δομήσεων τῶν μορίων πρὸς πληροτέραν νόησιν τοῦ μηχανισμοῦ, καθ' ὃν παράγονται πνευματικὰ φαινόμενα διὰ τῆς μεταβολῆς καὶ τῶν λειτουργιῶν τῆς ὕλης. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς ἄλλοτε παρετήρησαμεν, εἶνε ὅλως ἀσύστατα καὶ φαντασίαις ἀποκυήματα, ἀγνώστου οὐκ τῆς συσκευῆς τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῶν λειτουργιῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐνταῦθα περιοριζόμεθα εἰς τὴν ἀνάλυσιν καὶ συμπαράβολον τῶν προτάσεων τοῦ συγγραφέως.

Μὴ ἀπαρχούσης πνευματικῆς τιμῆς ἀντικειμένου ἢ συνάμεως, τῶν δὲ ψυχικῶν φαινομένων παραγομένων ἐκ τῶν μεταβολῶν καὶ δομήσεων τῆς ὕλης, ἔπεται, ὡς ἀναγκαῖον συμπέρασμα, ὅτι οὐ μόνον ἐλευθέρῃ βούλει δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχὴ ἰδέα περὶ ὑπάρξεως αὐτῆς θὰ ἦτο ἐδύνατον νὰ ἐκπηγάσῃ ἀπὸ τῆς σωματικῆς τοῦ ἐγκεφάλου μηχανῆς. Ὑπομὴν βεῖ τὸ ἥπαρ, ἔχον στοιχεῖα πρὸς παραγωγήν τῆς χολῆς, παρίγει ἐν παθολογικῇ καταστάσει ἄλλο τι διάφορον ὕγρον τοῦ ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει παραγομένου, ἀλλὰ μὴ ὑπάρχοντος στοιχείου τιμῆς πνευματικῆς οὕτως ἐν τῷ κόσμῳ οὔτε ἐκτὸς τοῦ κόσμου, συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ ὁλισμοῦ, τίτι τρόπῳ ἡ ἐγκεφαλὴ μηχανὴ ἐδύνατο νὰ παραγάγῃ ψυχὴν ἰδέαν πνευματικῆς ἐλευθέρως συνάμεως; Πῶς ὁ μυελὸς τοῦ κρανίου αὐτὸς μόνος ἐργαζόμενος καὶ αὐτανεργῶν ἐδύνατο νὰ μορφώσῃ τὰς ἐπομένους ἰδέας, ἐγὼ δὲ νὰ σκέπτομαι, ἐγὼ δὲ νὰ βουλεύομαι, ἐγὼ δὲ νὰ θέλω, ἀλλ' ὑπάρχει ἀρχὴ καὶ ἀντικειμένου μετ' ἐμοῦ συνεργαζομένη, παρ' ἧς λαμβάνω ἐλευθέρως ὁδηγίαν καὶ ἀποφάσεις; Πῶς ἡ μηχανὴ τοῦ ἐγκεφάλου ἐδυνάμην τὸ μὴ ὑπάρχον καὶ ἀπείδωκεν εἰς αὐτὸ στοιχεῖα ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας ἀπὸ πάσης μηχανικῆς κινήσεως καὶ ἀπὸ παντὸς μηχανικοῦ νόμου; Καὶ τίτι τρόπῳ αἱ μηχαναὶ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῶν φιλοσοφούντων περὶ τὸν ἄνθρωπον φροντισθεὶς ἀπὸ τὸν ὁλισμὸν ὅτι εἰς αὐτὰ αἱ μηχανικῶς παράγονται πάντα τὰ ψυχικὰ φαινόμενα

πάντα ἀκολουθοῦσι παράγονται τὴν ἰδέαν πνευματικῆς ἐλευθέρως οὐσίας, εἰς ἣν ἀποδίδουσι τὰς ἰδίας ἐνεργείας; Ἀλλ' ἔστω ὅτι πᾶν ψυχικὸν φαινόμενον εἶνε ὑποκειμενικὸν τῆς ὕλης φαινόμενον καὶ ὅτι ἐδύνατο ἐξ αὐτῆς νὰ παραγῇ καὶ ἰδέα ἀντιστρατευομένη πρὸς τὴν οὐσίαν καὶ τοὺς μηχανικοὺς αὐτῆς νόμους. Ὑπομὴν ὡς εἶνε ἀνεπίτες πρὸς τὰς ἰδίας ἀρχὰς οἱ κινήματα τοῦ ὁλισμοῦ, ἀποδείξασθε δὲ τὴν ἀναγκαῖαν συνέπειαν τῶν ἀρχῶν αὐτῶν καὶ διδάξατε ὅτι τὸ αὐτεξούσιον καὶ αἱ περὶ ἐλευθέρως βουλήσεως πεπονήσεις εἶνε παρασπῆσεις καὶ πλάσματα ἰδίας φαντασίας καὶ ἀνυπόστατοι. Ἡ βούλησις εἶνε κατὰ κράτος τοῦ ἐγκεφάλου, λέγει ὁ ὁλιστὴς Μολιούθ, ἐξαρτώμενη ἀπὸ ἐξωτερικῶν περιστάσεων καὶ ἐπιρροῶν. Ἀντίβουλος θέλησις καὶ ἐλευθέρως ἐνεργεῖα δὲν ὑπάρχουσι, ἡ δὲ καλυμμένη τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθερία εἶνε ἀληθὴς φαντασίαν. Ἰδὸν συμπέρασμα λογικὸν καὶ ἀναπόδραστον τῆς τελευτῆς ὑπομὴν ἀρχῆς, καθ' ἣν τὰ πνευματικὰ φαινόμενα εἶνε ὑποκειμενικὰ πράξεις τῶν φυσικο-χημικῶν τῆς ὕλης ἐνεργειῶν. Καὶ ὅμως εἰς τὰς σελίδας 213 καὶ 214 συντάσσεται τῇ πνευματικῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ἀνατρέχει ἑαυτὸν καὶ καταδικάζει τὴν τιθεμένην ἀρχὴν εἰς τὴν σελίδα 111ην τοῦ ὑμετέρου ποιήματος.

Τρεῖς τινὲς ὁρίζετε τὰς περιστάσεις, καθ' ἃς ὁ ἄνθρωπος τίθεται ἑαυτὸς τοῦ νόμου, ὅταν ἀπαλῇ τὸ αὐτὸ ἐξ οὐκ οὐκ ὡς ἐκ παθολογικῆς τιμῆς αἰτίας. Τρεῖς θεωρεῖτε ὡς φρενοβλαβῆ τὸν συνεπὲς διαταραχῆς τῆς διανοίας ἢ τῆς αὐθιγότητος ἀπαλῆσαντα τὸ αὐτεξούσιον καὶ τὴν ἡθικὴν αὐτοῦ ἐλευθερίαν. Τρεῖς λέγετε ὅτι ἐν ἰκαστῇ εὐδαιμονίᾳ περιπεσὼν δέον νὰ ὁρισθῇ μέγιστον ποῖον βαθμὸν ἀπώλειαν ὁ καταγορεύμενος τὸ αὐτεξούσιον διὰ τὸ κληροῦν ἀντιθέτως ἢ φρενοβλαβῆς. Ἄρα ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει ὁ ἄνθρωπος εἶνε πεπερικωμένος ἐλευθέρως βουλήσεως καὶ αὐτεξουσίου δυναμείας, στερρεῖται δὲ ταύτης ὡς ἐκ παθολογικοῦ αἰτίου ἢ ἐκ ψυχικῆς νόσου. Ἀλλὰ τότε τί γίνεται ὁ ὁλισμὸς, τί δὲ ὁ μηχανισμὸς τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τὰ σωματικὰ αἰτία, ἐξ ὧν ἔρρηται αἱ ὑπ' αὐτὰ παραγόμεναι ἰδέαι καὶ ἀποφάσεις, τί δὲ τὰ ὑποκειμενικὰ τῆς ὕλης φαινόμενα καὶ τὰ γεωμετρικὰ σχήματα περὶ νοητικῶν καὶ βουλητικῶν πράξεων;

Ὡς ὁρίσασθαι ἐκρινόμενον τὴν διαμέτρην καὶ ἀναμετρεῖν τῶν ἰδίων ὅρων ἀρχῶν καὶ προτάσεων.

IV

Ἐλεγε δὲ Ἀμερὶκὴ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα, ὁ ἄνθρωπος εἶνε σωματικὴ μηχανὴ στερημένη πάσης πνευματικῆς οὐτικότητος καὶ πάσης ἐλευθέρως συνάμεως. Καὶ ταῦτα ἐπα-

ναλαμβάνει ὁ Jules Soury καὶ τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀποδέχεται ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων» καὶ ἐγγράφει ἐν σελίδι 163η, «ἡ μηχανιστικὴ θεωρία εἶνε ἡ ἀληθεύσα, ἡ δὲ κατὰ πτωσις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς μηχανικὰς ἀποτελεῖ μέσον προόδου καὶ πνευματικῆς αὐτοῦ τελειότητος». Πενταχοῦ ὅσον μακρὰν καὶ ἐν προχωρήσωμεν ἢ βαθέως διεσπόμενον οὐδὲν ἄλλο βλέπομεν ἢ εὐρεῖαν σύνθεσιν κινήσεων συμφώνως πρὸς τοὺς καθωρισμένους νόμους, οὔτινες δύνανται ν' ἀναχθῶσιν εἰς τοὺς τῆς μηχανικῆς. Φυσικῇ, χημείᾳ, βιολογίᾳ, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ψυχολογίας καὶ κοινωνιολογίας, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ περιπτώσεις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον σύνθετοι τῆς κινήσεως καὶ ἐπομένως τῆς γενικῆς μηχανικῆς. Προάγει μίαν καὶ μόνην ὑπάρχει ἐπιστήμη, ἡ ἐπιστήμη τῆς κινήσεως καὶ τῆς γενικῆς μηχανικῆς. Ταῦτα δοῦναι ὁ Jules Soury καὶ ταῦτα ἀναγράφει ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων» εἰς τὰς σελίδας 94 καὶ 95 καὶ χαρακτηρίζει ὡς τὰς ἐπικρατούσας σήμερον ἰδέας.

Ἀλλ' εἰς τὴν 11ην σελίδα τοῦ ἰδίου ποιήματος ἀνακρινόμενος εἰς τὸ ἐν θρώπινον πνεῦμα ἐκφαίνεται ὅτι ὁ πνεῦμα ἐκφαίνεται ὡς γὰρ ἡ ἐκφάνει ἐκφάνει. Καὶ ποῦν ἐφ' ἧς ἦτο τὸ πνεῦμα τῆς ἀνθρωπίνης μηχανῆς καὶ τίς δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἢ νὰ νοηθῇ ζυγὸς ὁργανισμοῦ ἐνεργούντος ὑπὸ τοὺς μοιραίους μηχανικοὺς τῆς φύσεως νόμους, τίς δὲ ἐλευθέρως τὴν ἀνθρωπίνην μηχανὴν ἀπὸ τὸν καταδύλινον αὐτὴν ζυγὸν καὶ ἀπεκατέστησε τὴν φυσιολογικὴν καὶ εὐφροδονικὴν κατάστασιν; Ἡ διακρινόμενα ἰδέαι, λέγει ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων», ὑπὸ τοῦ Βάκωνος, τοῦ Καρτέσιου, τοῦ Λειβνιτίου, καὶ τοῦ Βολταίρου, ἐφώτισαν καὶ ἐκωρόνησαν τὴν ἀνθρωπότητα, ὁ δὲ ἄνθρωπος ἤσυχος νὰ συναισθάνηται τὴν ὑπαρξίν ἐν ἑαυτῷ τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ἐρῆς ἐλευθερίας τοῦ αἵματος.

Ἀγαθὴ τύχη λοιπόν. Ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων» μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὰς πηγὰς τῶν σωτηρίων ἰδεῶν, τῶν ἀκροαδάντων ἀληθειῶν καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν διδασκαλιῶν, ὅσαι ἐφώτισαν τὴν ἀνθρωπότητα. Ἰδὸν ἡμεῖς ἐτοιμοὶ ν' ἀφομοιώσωμεν ἐν ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ φροντίσωμεν τὰ ὅργανα τῆς ἡμετέρας διανοίας.

Ἀλλ' ὁ Βάκων τοῦ Βερούλαμου, καίτοι καταστήσας τὴν ἐμπειρίαν ὡς ἀναγκαῖαν πηγὴν γνώσεως, τὰς δὲ φυσικὰς καὶ φιλοσοφικὰς ἐπιστήμας ἀποχωρίζας καὶ διακρίνας ἀπὸ τῆς θεολογικῆς ἐκζητήσεως, ἐπρόσβλεψε καὶ ἐδίδασκε τὰ ἐναντία τῶν ὑπ' ὅμων προσβεβυμένων καὶ διδασκόμενων. Κατέστησε μὲν τὴν ἐπιστήμην ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὴν σχολαστικὴν μέθοδον καὶ ἀπὸ τὰ ἐκκλησιαστικὰ δόγματα, ἀλλ' ἀνε-

γνώριζε καὶ παρεδέχετο ὅτι καὶ διὰ τοῦ ὁρθοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ λόγου ὁδηγούμεθα εἰς τὰ θεμελιώδη δόγματα τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐπιπόλειος δὲ καὶ ἀτελὴς μελέτη τῶν ἐπιστημονικῶν ζητημάτων μᾶς ἀπεμακρύνει ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν ἀλήθειαν. Τὴν περὶ Χριστιανισμοῦ συγγραφὴν τοῦ Βάκωνος ἀνέταξε κατὰ τῶν ἁθῶν ὁ Emerson ἐν ἔτει 1799.

Ὁ δὲ Καρτέσιος, τιθεὶς ὡς βάσιν τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν καὶ ἐκζητήσεων τοῦ ἑφ' ἐνὸς μὲν τὴν αὐτονομίαν τῆς ἐπιστήμης, ἑφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἀμφιβολίαν ἀπέναντι πάσης παραδόσεως καὶ ἀρξάμενος τῶν μελετῶν τοῦ ἀπὸ ἐν πρώτον ἀδιαφιλονεικίτου γεγονὸς, τῆς προσωπικῆς ὑπάρξεως, τῆς πραγματικότητος τοῦ ἐγώ, προέβη εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ φιλοσοφικοῦ αὐτοῦ συστήματος. Σκέπτομαι, ἔρα ὑπάρχω. Cogito ergo sum. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ταύτης λαμβάνων τὴν ἀφετηρίαν προέβη εἰς μακρὰς μελέτας καὶ φιλοσοφικὰς ἐκζητήσεις, αἵτινες τὸν ὁδήγησαν εἰς τὰ ἐπόμενα συμπεράσματα. Ἡ οὐσία τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ὁ λόγος, ἡ διασκεπτομένη τουτέστι καὶ βουλευομένη δύναμις ἢ παρόντος λογισμοῦ, ἰδέας καὶ βουλήσεως, ὅσα δὲ κατ' ἀνάγκην ἄλλος, ἀδιαιρέτος, ἄφθαρτος. Τὸ σκέπτεσθαι εἶνε τὸ γνώρισμα τοῦ πνεύματος, ὡς ἡ ἐκτασις εἶνε τὸ γνώρισμα τῆς ὕλης, ἡ δὲ ἐλευθερία τῆς βουλήσεως καὶ τὸ αὐτεξούσιον τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος εἶνε ἀξίωμα τῆς ἡμετέρας συνειδήσεως. Τὴν ἰδέαν τοῦ Θεοῦ δὲν ἐδύνατο ὁ ἄνθρωπος ν' ἀνέλθῃ οὔτε ἐκ τῶν αἰσθήσεων οὔτε ἐξ ἄλλων ἰδεῶν τοῦ αἵματος καὶ πεπερασμένου κόσμου, οὔτε ἐν τῇ ἀτελείᾳ αὐτοῦ νὰ ἐπινοήσῃ πᾶσας τὰς τελειότητας τοῦ ἀπολύτου. Ἐνταῦθεν ἔπεται, ὅτι ἡ ἰδέα τῆς θεότητος εἶνε ἀίδιος καὶ ἀναγκαιὰ ἀνταποκρινόμενη πρὸς τὴν πραγματικότητα. Διέκρινεν ὁ Καρτέσιος τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἀπὸ τὸ πνεῦμα, ἀποδίδων εἰς τὸ πρῶτον ὅλως μηχανικοὺς καὶ βιολογικοὺς νόμους, μεθόλως διαφέροντας τῶν λοιπῶν ζωικῶν ὑπάρξεων, ἀλλ' ἀποδίδων εἰς τὸν λόγον, εἰς τὴν νόησιν καὶ εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως τὰ διακρίνοντα τὸν ἄνθρωπον γνώρισμα ἐδόξαζεν, ὅτι δὲ αὐτῶν συνδέεται ὁ πνευματικὸς κόσμος τῆς ἀνθρωπότητος μετὰ τοῦ ἀπείρου καὶ ἀπολύτου καὶ αἰωνίου.

Ἐὰν αἱ ἀλήθειαι αἵται ἐκωρόνησαν τὴν νεοαρκωμένην ἀνθρωπότητα καὶ ἐφώτισαν αὐτήν, κατὰ τὰς βεβαιώσεις τοῦ συγγραφέως τῶν «Ψυχώσεων», ἵνα τί καταπολεμῶν αὐτὰς διδάσκει τὰς ἐκ διαμέτρου ἐναντίας, χαρακτηρίζει δὲ τὸ ἀνθρωπίνον πνεῦμα ὡς φυσικο-χημικὸν τῆς ὕλης φαινόμενον; Μήπως καὶ αὐτὸ τὸ μνημονεύμενον πνεῦμα τῆς ἀσεβείας, τοῦ Βολταίρου, δὲν διέβλεπεν εἰς τὰς θρη-

συνεπικώς πεποιθήσεις, «τὸν ἑρὸν τῆς κοινοῦ-
νίας δεσμὸν τὸν χαλινωροῦντα μὲν τοῦς
φράλους, παραμυθούντα δὲ τὸν δίκαιον»;
Ἄλλ' εἴνε ἄρα γε ἀληθὲς ὅτι τὸ πνεῦμα τῆς
ἀντιφάσεως καὶ τῆς εἰρωνείας, τῶν ἱστορικῶν
ἀποπλανήσεων καὶ τῶν φαντασιωδῶν τοῦ
Βολταίρου διανοημάτων ἐπέδρασε σωτηρίως
ἐπὶ τοῦ νεωτέρου ἐκπολιτισμοῦ; Σπουδαῖοι
σύγχρονοι ἄνδρες τῆς Γαλλίας ἐρευνηταὶ τῆς
ἱστορικῆς ἀληθείας λύνουσιν ἀποφατικῶς τὸ
ζήτημα. Δὶν εἶνε κατέλληλος ἡ προκειμένη
περίστασις πρὸς συζητήσιν τοῦ ζητήματος, ὅς
στρέψωμεν δὲ τὴν μελέτην μας ἐπὶ ἀνδρός,
περὶ οὗ πλήρης ὑπάρχει δημοφιλία, οὗτοις τὴν
μνήμην ἐπεκαλέσθη ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυ-
χάσεων».

Κατὰ τὸν ὁλοδοξούντα Διδερὸς ὁ Λεϊβνίτιος
ἐτίμησε τὴν Γερμανίαν ὅσον πάντες ὁμοῦ οἱ
ἀρχαῖοι φιλόσοφοι τὴν Ἑλλάδα. Ὁ δὲ Φον-
τενὴλ ὁμιλῶν ἐνώπιον τῆς γαλλικῆς Ἀκαδη-
μίας περὶ τοῦ Γερμανοῦ φιλοσόφου ἔλεγε
ὅτι, «καὶ μόνη αὐτὴ ἡ συγγραφὴ τῆς «Θεο-
δικίας» τοῦ Λεϊβνίτιου θὰ ἦρκει ὥπως δια-
γνωσθῇ ἡ μεγαλοψυχία αὐτοῦ, τὸ φαιεῖν καὶ
ἐξαίσιον ὄψος τῶν ἰδεῶν του καὶ τὸ ἐμβριθὲς
τῶν λογισμῶν τοῦ ἑκείνου ἐκείνου πνεύμα-
τος». Ὁ δὲ ἡμέτερος τῶν «Ψυχάσεων» συγ-
γραφεὺς βεβαίως ὅτι, «αἱ διαχωθεῖσαι ἐπ' αὐ-
τοῦ ἰδέαι ἐν σκοτεινῇ ἀνωμαλίᾳ ἐφώτισαν
καὶ ἐξωρόνουν τὴν νεοκλασικὴν ἀνθρω-
πότητα». Ἀρίστα! Ἀρίστα!

Ἄλλ' ἀκριβὲς, κ. Ἀποστολίδι, ἡ θεμελιώδης
τοῦ συστήματος τοῦ Λεϊβνίτιου ἀρχὴ καὶ ἡ
διαφορετικὴ τὴν ἀνθρωπότητα ἰδέαι ὑπὸ
ἡ καταδικάζουσα τὸν ὁλισμὸν καὶ κηρύττουσα
τετατῶν ἀλογίαν τὴν συνταύτισιν τῶν ψυ-
χικῶν δυνάμεων μετὰ τῶν φυσικο-χημικῶν
τῆς ὕλης κινήσεων καὶ φαινομένων.

Δυσχερὲς θὰ ἦτο νὰ ἐπιχειρήσω ἐνταῦθα
ἔστω καὶ ἀτελὴ περιγραφὴν τοῦ μεγαλοπρε-
ποῦς οἰκοδομήματος τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας
τοῦ ἀνεγερθέντος ὑπὸ τοῦ Λεϊβνίτιου διὰ τῆς
ἐναρμονίου συγχωρεύσεως καὶ διαφορώσεως
τοῦ ἐπομολογικοῦ τοῦ Λευκίππου συστήματος,
τῆς φιλοσοφίας τῶν ἐμφύτων ἰδεῶν τοῦ Πλά-
τωνος καὶ τῆς περὶ ἐντελεχείας τῶν ὄντων
θεωρίας τοῦ Ἀριστοτέλους. Πρὸς τὸν σκοπὸν
τῆς μελέτης ταύτης ἄρκει νὰ εἰπω ὅτι ὁ Λεϊ-
βνίτιος οὐχὶ τὸν μηχανισμόν, οὐδὲ τὰς φυσικο-
χημικὰς κινήσεις εἶθετο ὡς βάσιν τοῦ ταῦτα
καὶ ὁρατοῦ κόσμου, ἀλλὰ τὰς ἀόλως δυνάμεις
καὶ ἐνεργείας τῶν ὄντων καὶ τὴν ἐπὶ πᾶσι
ἐπικρατέσιν προδιαγεγραμμένην ὑπὸ τοῦ Δημι-
ουργοῦ ἁρμονίαν, τὴν δὲ ψυχὴν τοῦ ἀνθρώ-
που διαγινώσκων ὡς δυνάμιν καὶ ἐνεργεῖαν
ὕλως προσωπικὴν καὶ ἰδιορρυθμὸν, ἐθιζομένην
ὡς μετέχουσαν τοῦ ἀπείρου, ὡρισμένην νὰ δι-

ευθύνῃ τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ νὰ τε-
λειοποιῇ αὐτήν. Ὑπόχουσα ἡ ψυχὴ ἐν τῇ φύ-
σει, ἔλεγε ὁ Λεϊβνίτιος, εἶνε ἀνεξέστητος αὐ-
τῆς ἀναβιβασμένη διὰ τοῦ λόγου πρὸς τὸ
Αἰετοῦ, ἔξ' οὗ ἐλήγαμεν, ἡ δ' ἐν ἡμῶν; ἡ Θεοῦ.
τῆτος καὶ ἡ θρησκευτικὴ πίστις μᾶς δόχηται εἰς
τὴν ἀκράδαντον πεποιθήσιν περὶ τοῦ ἀόλου
καὶ ἀφύκτου τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀθανασίας
αὐτῆς, δι' ἣς διεξήγουσιν αἱ ἀνωμαλίας τοῦ
παρόντος βίου, διοικητικῶς αἱ ἀνωμαλίας
καὶ λύνονται πάντα τὰ προβλήματα τῆς ἀνθρω-
πότητας. Τὸν μὲν δὲ τῶν μαθηματικῶν καὶ
φιλοσοφικῶν αὐτοῦ μελετῶν ἐργαζόμενος ὁ
Λεϊβνίτιος ἀπὸ τῆς καθήκοντος, πρὸς ὑπερ-
μολόγησιν τοῦ λόγου καὶ τῆς ἐπιστήμης μετὰ
τῶν θεμελιωδῶν τῆς θρησκείας δογμάτων,
ἀντάταξε τὸ μέγα αὐτοῦ πρὸς «Ὅτι οὐδὲ καὶ
ἐργον, ὑπερ ἐξωρόνουν καὶ ἐφώτισε τὴν ἀν-
θρωπότητα ἀνακόπτουσαν ἀπὸ τὴν ἐχλὴν τοῦ
σχολαστικοῦ κόσμου τῶν μέσων αἰώνων. Καὶ
ἐν αὐτῇ ἀναγνώσκουμεν ὅτι ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἐκ-
τὴν αὐτογινώσκουσα εἶνε συνειδητὴ, κέντρον
ἡμῶν καὶ πηγὴ γνώσεως ἀλθίων καὶ ἀναγκαῶν
ἀληθειῶν, πνεῦμα αἰσθητικῶν καὶ αἰσθῶν καὶ
ἀπὸ μηχανικῶν νόμων ἀνεξέστητος, διὰ τοῦτο
δὲ καὶ ἀφύκτου καὶ ἀθάνατον, διακρινόμενον
ἀπὸ πάσης τῆς λοιπῆς μορφῆς καὶ οὐσίας
τῆς ἀποτελούσας τὴν ἑπὶ τὴν καὶ ὁρατὴν φύσιν.

Τούτοις, ἰατρὴ, μᾶς διδάσκουσιν οἱ φυσικοὶ
τῆς ἐπιστήμης, εἰς οὗς μᾶς παραπέμπει, ἔχον
δὲ τὸν σκοπὸν ἐκτίνας διδασκαλιῶν ἀνακαλύ-
πτωμεν ἐν μέσῳ τῶν κοιπῶν τῆς ὁρατῆρας
συγγραφῆς.

Σεῖς μᾶς ὁμιλεῖτε περὶ συνειδήσεως, αἱς
περὶ ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου καὶ περὶ πολιτι-
κῶν καὶ ἠθικῶν ἐλευθεριῶν. Ἄλλ' ἡ συνεί-
δησις δὲν εἶνε ἄρα γε δυνάμις τῆς φύσεως δια-
γινώσκουσα καὶ κρίνουσα τὰ πρὸς ἑαυτῆς καὶ
ἐπιδοκιμάζουσα ἢ ἀποδοκιμάζουσα ἐλευθερίας
τὰς ἰδίας ἀκρίβεις καὶ ἀποφάσεις; Καὶ ἡ ἐλευ-
θερία τῆς ἀτομικῆς ἐνεργήσεως δὲν εἶνε ἄρα
γε ἡ ἐκρηκτικὴ τοῦ μηχανισμοῦ καὶ τῆς σωματι-
κῆς δυνάμεως, ἡ ἐπικρατέσιν δὲ τοῦ πνεύμα-
τος ἐπὶ τῆς ὕλης καὶ τῆς κτηνώδους βίης;
Ἐλευθερία εἶνε ὁ συναισθητικὸς νόμος δὲν
εἶνε ὁλοῦς τῶν σωματικῶν αὐτοῦ ὁρίων καὶ
ῥοπῶν, οὐδ' ἔγκλειστον τῆς φυσικῆς καὶ μηχανι-
κῆς τῶν ἄλλων δυνάμεως.

Καὶ τί εἶνε ἡ ἀτομικὴ ἐλευθερία, τί δὲ ἡ
πολιτικὴ, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ εἰς τὸ ἄτομον ἢ ἀτό-
μους τῆς ἐλευθερίας ὑπελπίσεως καὶ ἐνεργείας;
Ἐὰν ὁ δεσμεύων τὴν ἐνεργητικὴν τὴν τῶν
ὄντων δὲν παρὰβλέψῃ ἑαυτὸν ἐν ἐμῇ ἐλευθε-
ρίᾳ δυνάμει, οὐδὲν ἔχω δικαίωμα νὰ ἐξεργασθῶ
κατὰ τοῦ δεσμεύοντος τὴν βούλησιν μου, οὐδὲ
νὰ ἐργάζω παρὰ τὸν κατὰ τοῦ δεσμεύοντος μὲ
δυνάμει, ἢν οὐδὲν ἐκ φύσεως κατέχω. Καὶ

ὁ Πολίτης, δοξάζων ὅτι ἡ δουλεία καὶ ἡ τυ-
ραννία εἶνε θεσμὸι ἀναγκαῖοι, μὴδὲν ἔχοντες
τὸ ἐπίμεινον, ἦτο συνεπείσματος πρὸς τὰς ὁλι-
στικὰς διζήσεις του, ὅμεις δὲ ἀντιστρατεύουθε
κατ' αὐτῶν καὶ δίζητον ἀνατρέπετε λαλοῦντες
περὶ αὐτοσυνειδήσεως καὶ περὶ τῆς ἑρῆς τοῦ
ἀτόμου ἐλευθερίας.

Ἄλλ' εἶνε αὕτη, ἀναγνώσται, τιμωρία τῶν
ὁλιστῶν καὶ πανυλιστῶν καὶ πάντων τῶν προ-
σβεβημένων ἀρχῶν μὴ συμβιβασίμους πρὸς τὸ
ὑψιστον τοῦ ἀνθρώπου γινώσκοντες, τὴν ἐλευ-
θερίαν περὶ τὸ σκέπτεσθαι καὶ βουλεύεσθαι
καὶ ἐνεργεῖν. Ἀρετοὶ συνέπειαι πάσης ὁλιστι-
κῆς ἢ πανυλιστικῆς δοξασίας εἶνε ἡ ἄρνησις
τοῦ αὐτεξουσίου τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἄρνησις τῆς
ἐλευθερίας ἐνεργείας καὶ βουλήσεως. Καὶ τὴν
συνέπειαν ταύτην ἀποδέχονται καὶ ὁλισταὶ καὶ
πανυλισταί, ἀλλ' οἱ ἰδιοὶ ἀναγινώσκοντες αὐτὴν
καὶ ὁμιλοῦντες καὶ γράφοντες καὶ ἐνεργοῦντες
ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῇ πόλει. Συμβουλευόντι
τὰ τέκνα των πιστεύοντες ἐναντίον τῶν ἀρ-
χῶν των οὗτοι ἐχουσιν ἐλευθερίαν ἐνεργείας ὁρ-
γίζονται κατὰ τῆς συζήτου των, ἐὰν αὕτη πα-
ρεξετραπῇ τῶν καθήκοντων τῆς, πεπεισμένοι
ὄντες ἐνδομύχως ὅτι ἦτο ἐλευθερία νὰ ἐκπλη-
ρώσῃ ἢ νὰ παραβιάσῃ καταμηνύουσιν ἐνώπιον
τῶν δικαστηρίων τοὺς ἡγασάντας ἢ κυκοπι-
ήσαντας αὐτοὺς καὶ ἐξαίσιονταται κατὰ τοῦ
ὑπερασπίζοντος συνηγόρου, ἐόν οὗτος ἀπαιτο-
μήσῃ νὰ ἐπλῇ ὅτι ἐνέργησαν ὡς μηχαναὶ ὑπὸ
τὴν ἐπιδρασιν τῆς κινήσεως τῶν ἐργαλειῶν
κατεργῶν, ὡς ἐκ τοῦ εἶδους τῶν ἐδωδίων, δι'
ὅς ἐγείμηναν τὴν προτεραιὴν τὸς γαστήρας.
Ἄλλοτε δὲ ἀρνοῦνται διὰ τῶν συγγραφοῦν
αὐτῶν ν' ἀποδεχῶσιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος κατ' οὐ-
δὲν διαφέρει τῶν ζώων καὶ τῶν λυγρῶν ὁρ-
γανικῶν σωμάτων καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ἰδίαις
συγγραφαῖς ἐπιταλοῦνται ὡς ἑρὸν τὸ ὄνομα τῆς
ἐλευθερίας καὶ λαλοῦσι περὶ ἀνεξέστητος καὶ
ἀγορεύουσι περὶ τῶν αἰσθημάτων τῆς γενναί-
οιτος καὶ τῆς ἀντοθυσίας, ὅσων τὰ αἰσθη-
ματα ταῦτα μὴ ἦσαν ἡ ἐκρηκτικὴ τῶν μηχανι-
κῶν δυνάμεων καὶ ἡ ἐπικρατέσιν τοῦ πνεύμα-
τος ἐπὶ τῶν ῥοπῶν καὶ τῶν νόμων τῆς ὕλης.

Ὅθεν καὶ ὁ συντάξας τὴν πραγματείαν ὑπὸ
τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀνθρωπισμός» τοῦ δημοσιου-
μένου ἐν Ἀθήναις Ἑγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ,
ἐν μὲν τῇ πρώτῃ μέρῃ διδάσκει τὰ περὶ γε-
νέσεως τοῦ ἀνθρώπου συμφώνως πρὸς τὴν
Δαρβίνιον ὑπόθεσιν, ὡς ἂν αὕτη ἀπετέλει
θεωρίαν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ἀποδεχθεῖσαν ὁ-
ριστικῶς, μεθόλως μηχανισμῶν οὗτοι τοὺς φυ-
σικοὺς νόμους τοὺς ἀντιστρατευμένους πρὸς
τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀπ' ἀλλήλων καταγωγῆς τῶν
ζωολογικῶν τύπων, οὕτως τοὺς ἐπιφανεῖς ἀν-
θρωπολόγους καὶ φρενολόγους τοὺς θεωροῦν-
τας αὐτὴν ὡς ἀποκύημα φαντασίας, οὕτως τὰ

σπουδαιότατα ἐξαγόμενα τῶν γεωλογικῶν ἐν-
ζητήσεων τῶν τελευταίων ἐτῶν, τ' ἀπομακρύ-
νοντα ἡμᾶς, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Βίρχωφ,
ἀπὸ τὴν ὑποθεθείσαν πιθηκοειδῆ συγγένειάν
μας. Ἄλλ' ἐν τοῖς τελευταίοις τῆς πραγματείας
παραγράφους ὁ συγγράφας αὐτὴν ἐπιλαθόμε-
νος τῆς κτηνώδους τοῦ ἀνθρώπου συγγενείας
καὶ καταγωγῆς καὶ ἀναγινῶν τὴν δοξασίαν τοῦ
συγγραφέως τῶν «Ψυχάσεων», καθ' ἣν με-
ταξὺ τῆς φύσεως τῶν ζώων καὶ τοῦ ἀνθρώπου
διαφορὰ βαθμὸς μόνον ὑπάρχει, οὐχὶ δὲ ἐξ-
ουσίας καὶ ποιότητος, ἀποδίδει εἰς τὸν ἄνθρω-
πον ψυχὴν διάφορον τῆς τῶν ζώων οὐχὶ κατὰ
βαθμὸν, ἀλλὰ π ο ι ο ὦ καὶ ἐνεργειῶν. Ἡ μό-
νη διαφορὰ τῆς σωματικῆς ὁργανώσεως τοῦ
ἀνθρώπου, λέγει ὁ συντάκτης τοῦ ἔργου,
δὲν ἀρκεῖ πρὸς ἐξήγησιν τῶν διαφορῶν ἐν τῇ
πνευματικῇ βίῳ... ὁ ψυχικὸς βίος δεικνύει
σπουδαίαν διαφορὰν, αὐταὶ δὲ δὲν βαίνουνσι
παρὰλλήλως πρὸς τὰς σωματικὰς. Ἀνάγκη λοι-
πὸν νὰ παραδεχθῶμεν κατὰ π ο ι ο ὦ ν δ ι α -
φ ο ρ ὦ ν τ ὠ ν ψ υ χ ῶ ν, καίτοι δι' αὐτῆς μό-
νης δὲν ἐξηγῶνται ἀμέσως αἱ διαφοραὶ ἐν τῇ
ψυχικῇ βίῳ τῶν διαφόρων ζώων, συντελούσης
πρὸς ταύτας καὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ ὁργανι-
σμοῦ διότι ἡ διαφορὰ ἐν τῇ ψυχικῇ βίῳ εἶνε
διαφορὰ ἐν ταῖς παραστάσεσι, διὰ τὴν παρὰ-
στάσιν δὲ καὶ τὴν ἰδιοφυίαν αὐτῆς δὲν εἶνε
μὴν ἡ ψυχὴ ἡ πλήρης αἰτία. Αἱ παραστάσεις
αὐτῆς καὶ ἐνεργεῖαι ἐξαρθρῶνται ἐκ τῆς ἀλλη-
λεπιδράσεως πρὸς τὸ νευρικὸν σύστημα, δι' ἣς
ἐξεργεῖται κατὰ πρῶτον ὁ πνευματικὸς βίος,
ἐπομένως ὁρίζονται ἐπίσης διὰ τῆς π ο ι ο ὦ τ η -
τ ο ς τ ῆ ς ψ υ χ ῆ ς, ὡς καὶ διὰ τοῦ ὁργα-
τισμοῦ.

Ἀλλὰ πῶς συμβιβάζεται ἡ κοινὴ καταγωγὴ
τῶν ζώων καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῶν αὐτῶν
προγόνων μὲ τὴν διαφορὰν τῆς ποιότητος
τῶν ψυχῶν αὐτῶν; Καὶ εἰς τί συνίσταται ἡ
κατὰ ποιὸν διαφορὰ αὕτη; εἰς τὴν ἡθικὴν
συνειδήσιν, ἀκρουνθεὶ λέγων ὁ συγγραφεὺς,
εἰς τὴν ἐκτίμησιν δηλ. τῆς ἀξίας τῆς οἰκείας
βουλήσεως καὶ εἰς τὴν ἱκανότητα τοῦ ὁυθιμύ-
χεσθαι ἐν τῇ βουλήσει καὶ πράξει πρὸς αὐτὴν
καὶ εἰς τὴν κυρίως νόησιν ἀποτελούσας πνευ-
ματικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἰδιότητος, ὅν ἐνεκα
ἐπιτρέπεται εἰς αὐτὸν νὰ θεωρῇ ἑαυτὸν ὡς
διάφορον τοῦ ζώου οὐ μόνον κατὰ β α θ μ ὦ ν,
ἀ λ λ α καὶ κατ' εἰ δ ο ς τῶν πνευματικῶν
αὐτοῦ προτερημάτων. «Ἐν τῇ ζῳῇ ἐπικρατεῖ
ἡ συνήθης πορεία τῶν παραστάσεων, ἥτις συμ-
βιβνέται κατὰ ν ὁ μ ο υ ς μ η χ α ν ι κ ο ὦ ς...
Ἄν τὸ ζῷον συνδέῃ τὰς παραστάσεις ὁρθῶς
καὶ ἐνεργῇ σκοπῶν, ἔχει τύχην μᾶλλον ἢ
τοῦτο. Ἐν τῇ ἀνθρώπῳ ἡ σύνδεσις τῶν πα-
ραστάσεων δὲν εἶνε τυχαία, ἀλλ' ἀναγκαία καὶ
γενικὴ καὶ ἐσωτερικὴ, διότι δ ἔ ν σ τ η ρ ῖ ε -

ταί μόνον ἐπὶ τῆς μηχανικῆς πο-
ρείας τῶν παραστάσεων. Ὡς ἡθικὸν
δὲ ἄνθρωπος δύναται νὰ γείνη κύριος τῆς
ὀλικῆς αὐτοῦ φύσεως καὶ νὰ ὑποτάξῃ τὴν
βούλησιν αὐτοῦ εἰς τὰς ἡθικὰς
ἐξέσεις, αὐτὴν εἰς τὴν πη-
γὴν αὐτῶν ἐν τῷ πνεύματι τοῦ
ἀνθρώπου.

Οὕτω δὲ ὁ συγγραφεὺς τοῦ προκειμένου
ἔργου ἀποδεχόμενος τὴν πιθηκοειδή τοῦ ἄν-
θρώπου συγγένειαν, ἀντικρίει μὲν αὐτὸς ταύτην
διαγινώσκων τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου οὐχ
κατὰ βαθμόν, ἀλλὰ κατὰ ποιὸν καὶ εἶδος ὅπως
διάφορον τῆς τῶν ζώων, ἀποδίδων δὲ εἰς
αὐτὸν καὶ ἐλευθερίαν καὶ δύναμιν ἀντιστά-
σεως καὶ ἀναιρέσεως τῶν νόμων τῆς φύσεως,
ἀνατρέπει τὰς θεωρίας περὶ ὁμοιότητος τῶν
ψυχῶν τοῦ κοραλλίου καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὁ
δὲ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων» ἀνασκευάζει
καὶ ἀποκρούει τὰ ἴδια θεωρήματα ἀποδίδων
εἰς τὸν ἄνθρωπον χαρακτηζόμενος ἀσυμβιβάστους
πρὸς τὸ κράτος τῶν μηχανικῶν νόμων, δοξά-
ζων καὶ βεβαιῶν ὅτι αἱ νεώτεροι πρόδοι
τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὁ φωτισμὸς αὐτῆς ἐκ-
πηγάζουσιν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς πνευματικῆς
φιλοσοφίας καὶ τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν καὶ
πεισιδύσεων τοῦ Κυριεῖου καὶ Αἰβριτίου.

Καὶ ἐπανέρχεται μὲν εἰς τὰς ὁλιστικὰς
αὐτοῦ ἀρχὰς καὶ δοξασίας, διατυπώνει δ'
ἐν κρινέστερον αὐτάς, ὥπως καὶ πάλιν ἀνατρέφει
ῥηζικώτερον καὶ ἀπολακτικῶς ἐμφανέστερον.
Ἰδοὺ δὲ τὰ πρόγματα.

V

Ἀναγινώσκωμεν εἰς τὰς σελίδας 211 καὶ
397 τῆς συγγραφῆς τῶν «Ψυχώσεων» προ-
τάσεις, ἐν αἷς διατυπώνονται αἱ γνώσεις καὶ
ἀνόθευτοι ἀρχαὶ ἀπαλύτου ὀλοδοξίας, ὅταν
ᾤρισαν καὶ διετύπωσαν ὁ Βύρνερ καὶ ὁ Μο-
λεσδὸν. «Μηδεμία ὑπάρχει θεμελιώδης διέκρι-
σις μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ τῶν λοιπῶν ὄντων.
Ἡ ὑπαγωγή αὐτοῦ ὑπὸ νόμους εἰδικούς φρι-
στικούς ἢ ἡθικῆς τάξεως καὶ ἐκτὸς τῶν τοῦ
σύνπαντος δὲν ἐφελκεῖ σήμερον οὐδὲ τὴν
προσοχὴν τῆς ἐπιστήμης. Αἱ δυνάμεις αἱ
ᾤοντο αὐτὸν τὴν ἡθικὴν καὶ φυσικὴν κόσμον
εἰσε τυφλά· ἕκαστος μοιραῖος ὑπακούει εἰς
αὐτάς». Ἰδοὺ ἀληθὲς τοῦ ὀλισμοῦ ὀρθοδοξία,
σύμφωνος ἕλλως τε πρὸς τὰς ὑποτυπωθείσας
ὑπὸ τῶν διδασκάλων ἀρχὰς καὶ δοξασίας. «Τὸ
ἀγαθὸν καὶ τὸ πονηρὸν, λέγει ὁ Φώτ, ἐκπο-
ρεύεται ἀπὸ τὴν φύσιν, ἥτις εἶνε ἀνεξέλεγκτος
ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἰδικαὶ δὲ καὶ νόμιμοι
εὐθύνη οὐδεμίαν ἔχουσιν ὑπόστασιν, διότι αἱ
καλούμεναι ψυχικαὶ δυνάμεις εἶνε λειτουργί-
αι τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης, πᾶσαι δ' αἱ πρά-
ξεις τοῦ ἀνθρώπου ἡσυχάζονται ἀπὸ τῆς χημικῆς
αὐτῆς μεταβολῆς. «Τούτου δ' ἕνεκα, προσε-

πλέγει ὁ Βύρνερ, βάρβαροι εἶνε οἱ τιμωροὶ-
τες τὴν ἐπιπορευτικὴν νόμον ἐφ' ὅσον πᾶς ἄνθρω-
πος ἔχει νὰ ὑφίσταται ὁδηγούμενος εἰς τὸ φεθ-
δος ἀπὸ τῶν κινήσεων καὶ μεταβολῶν τῶν ἐγκε-
φαλικῶν κυττάρων. Ὁ μὴ φεθόμενος εἶνε
ἀληθὲς βλάξ». «Τινὲς τινεὶ ἀλλοίως ὁ συγ-
γραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων», διέκρινον τὴν ἡθι-
κὴν καὶ φυσικὴν κόσμον, ἰδίαι δὲ καὶ σκέψεις
καὶ ἀποφάσεις εἶνε φυσικῶς χημικῆς τῆς ὕλης
φαινομένη». Ἐπὶ δὲ τοῦτοις πλήρης ὑπόκρισις
συμφωνοῦ μετὰ τῶν κοινῶν τοῦ ὀλισμοῦ
«ὑποκαταστάσεων καὶ τῶν καὶ ἐπιστήμης καὶ
ἡθικῆς καὶ θρησκευτικῆς καὶ πᾶν ὅτι ἡ ἀνθρωπώ-
της θεωρεῖ ὡς ἐλπίδιον ἐφ' ἡ οὐκ ἐκτελεστέον»
(Bohner μεταφ. Bonnet σελ. 235, 431).

Ἄλλὰ οἱς ἀποτροπιδέσθαι ἀπὸ τῆς συγ-
γραφῆς τῶν ἀρχῶν σὰς καὶ ἀπολακτικῆς τῆς
δοξασίας σὰς, διότι ἐν σελ. 396 τῆς ἰδίας
συγγραφῆς μὲς ὁμιλεῖ περὶ συνειδήσεως
καθηκόντων καὶ περὶ τοῦ τρόπου, καὶ ὅτι οἱ
καθηκόντες ἀφίστανται τὸ ἐκτελεστέον τῶν δη-
μοσίων λειτουργιῶν, ἐν δὲ τῇ σελίδι 223 μὲς
διδάσκει ὅτι ἡμεῖς ἐσμὲν λειτουργοὶ ἐλευθε-
ρίας ἡθικῆς, ἥτις μεταῖτοι ἢ καὶ ἐκτελεστέον
ἐνεκα τῆς ἀρχῆς τῆς πνευματικῆς ἢ φυσικῆς καὶ
ἀνάγκης!

Ἄλλὰ τί εἶνε ἡ ἀναπόδρασις τοῦ καθήκοντος
ἢ ἡ ἐλευθερία ἀποδοχῇ νόμου ἡθικοῦ καὶ ὅπως
διαφύρον καὶ ἀντιθέτουν φύσεις τῶν μηχανι-
κῶν καὶ ἐνστικτωδῶν καὶ βιολογικῶν τῶν κατ'
ἀνάγκην ἐνεργούντων; Οὕτω ἡ ἀπάντα ἐκ-
πληροὶ καθήκοντα ἐν γὰρ τῇ ἢ ἐν τρικυρία,
οὔτε τὸ δένδρον ἀποφέρει τοὺς καρποὺς αὐτοῦ,
οὔτε τὸ ζῶον τρεφόμενον καὶ κινούμενον ἐκπλη-
ροῦσι καθήκοντα, ἐν δὲ μόνον μεταξὺ τῶν ὄν-
των ἐκπληροὶ καθήκοντα καὶ ἐπὶ τῶν μόνον ἐφ'
αἰσθάνεται νόμος ἡθικός, νόμος λογικῶν, ἀλλὰ
συνάμα καὶ νόμος ἐλευθερίας. ὅν δύνανται καὶ
νὰ ἐκπληρώσῃ καὶ νὰ παραβιάσῃ, ὁ ἄνθρωπος.

Καὶ τὸν νόμον τοῦτον τῆς ἐλευθερίας,
τὸν νόμον τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἡθικῆς
ἀναγνωρίζει ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυ-
χώσεων» ἐν σελίδι 396, ὥπως ἀναγίγνω-
εἰς τὴν ἐπομένην σελίδα, διδάσκων ὅτι αἱ ὁ-
θαῖσαι δυνάμεις τὸν τε ἡθικὸν καὶ φυσι-
κὸν κόσμον εἶνε τυφλά, μοιραῖος δ' ἕκαστος
ὑπακούει εἰς αὐτάς! Ἄλλὰ τότε τί εἶνε τὸ κα-
θήκον καὶ τίς δύναται νὰ ἦν ἢ ἐκλογὴ, τὴν
ὁποῖαν συμβουλεύεται εἰς τοὺς κινήσεων
κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς πορείας τοῦ ὄντος
καὶ τὴν πρόσληψιν τῶν ὑποκλήσεων; Ἡ ἐκ-
λογὴ εἶνε ἐλευθερία, τὸ καθήκον εἶνε ἐλευθε-
ρία, ἢ μετὰ λόγον διεύθυνσις εἶνε ἀναιρέσις
τῆς μοιραίας ὑπακούης, ἢ δὲ ἡθικὴ εὐθύνη καὶ
ὑποκρίσεως, ἢν παραδέχεται ἐν σελ. 213, ἀνα-
τρέπει ἐκ βάθρου τῆς περὶ τοῦ ἡθικοῦ κόσμου
ἐπαγγελίας τῆς 397 τῆς σελίδος τῆς ἰδίας συγ-

ΠΙΣΤΙΣ ΚΑΙ ΑΠΙΣΤΙΑ

Γ'.

γράφης. Οἱ λόγοι σὰς περὶ ἡθικῆς ἐλευθερίας
καὶ περὶ καθήκοντων καὶ περὶ ἐκλογῆς, διευ-
θύνσεως καὶ πορείας καὶ ἐνεργείας ἀνέσκαψαν
καὶ αὐτὰ τὰ θεμέλια τῶν περὶ μηχανικῆς τοῦ
ἀνθρώπου υποστάσεως ἀρχῶν σὰς. Ὁ μηχανι-
σμός εἶνε τὸ γεγονός ἐνεκὸς κρίσεως καὶ ἐκλο-
γῆς καὶ καταλογισμοῦ. Τὸ ὑπάρχον εἶνε ὅ,τι
πρέπει νὰ εἶνε, διότι δὲν δύναται νὰ ἦν διὰ-
φορον. Τὸς φονεύων τὸν πατέρα αὐτοῦ, ὥπως
λάβῃ τὴν κληρονομίαν του, ἐνέργησε, κατὰ τὰς
ἀρχὰς τῶν τυφλῶν καὶ μοιραίων τῆς φύσεως
νόμων, ὡς ἔδει νὰ ἐνεργήσῃ, διότι δὲν ἐδύνατο
ἄλλως νὰ ἐνεργήσῃ. Ἡ περὶ τοῦ ἐπιτελεστέου
τοῦ φόνου ἀπόφασις ἐπεβλήθη ἀναγκαιῶς καὶ
μοιραῖως καὶ ἀδυσώπητος ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς
φύσεως, ὡς οἱ νόμοι τῶν ἀνέμων κατέρριψαν
ἐν βαλανιδίον ἀπὸ τὴν θρόν. Ἡ μηχανὴ μου
εἶνε ἀσθενεστέρη τῆς ἰδικῆς σου. Σύντριψόν με·
οὐδεμίαν ἔχεις εὐθύνην, διότι δὲν ἐδύνασο νὰ
μὴ συντρίψῃς τὸν βροχὸν σου.

Οὕτως εἶνε ὁ ὀλισμὸς τῶν ἀρχῶν σὰς καὶ
τῶν διδασκάλων σὰς, ἀπέναντι τοῦ ὀλοίου ἢ
συνειδήσεως σὰς ἐξανίσταται καὶ αἱ δοξασίαι καὶ
τὰ συναίσθηματα καὶ παραγγέλματα τῆς ἡθι-
κῆς τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς θρησκείας, ἐν οἷς
διεπλάσθησαν καὶ διεμορφώθησαν αἱ ἐκπολι-
τισθεῖσαι κοινωνίαι, ἐξεγείρονται καὶ διαμαρ-
τύρονται καὶ μετὰ βδελυγμῆς ἀποκηρύττουσι
καὶ τὸν κλάμῳ σὰς ὁδηγοῦσι πρὸς τὴν φιλο-
σοφίαν τοῦ πνεύματος, πρὸς τὴν ἡθικὴν τῆς
ἀπολύτου τελειότητος, πρὸς τὰ ὕψη τοῦ φρο-
νήματος καὶ πρὸς τὴν πηγὴν τῆς ἀληθείας.
Καὶ ὑμεῖς, ἡμεῖς αὐτοὶ οἱ βεβαιώοντες ὅτι εἰς
μόνον ὑπάρχει νόμος, ὁ τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς
μηχανικότητος, μὲς ὑποδεικνύετε τὴν ὑπαρξίν
ἐξέου, τοῦ νόμου τῆς ἐλευθερίας, τῆς λογι-
κότητος, τῆς ἐκλογῆς, τοῦ καθήκοντος. Καὶ
ὑμεῖς, ὑμεῖς αὐτοὶ οἱ βεβαιώοντες ὅτι ὁ ἄν-
θρωπος εἶνε μηχανὴ ὑπὸ τυφλῶν κινουμένην
δυνάμεων, παριστάνετε αὐτὸν ἡθικῶς ὑπεύθυ-
νον ἐπὶ ταῖς ἰδίαις πράξεσιν καὶ ἐνεργείαις. Καὶ
ὑμεῖς, — ὁ ἀκαταγνώριστος τῆς ἀληθείας ἰσχύς! —
ἡμεῖς αὐτοὶ διαγινώσκετε καὶ ἐξακρίβοιτε
τὴν ἐν τῇ προσωπικότητι τοῦ ἀνθρώπου ἐνοι-
κοῦσαν τῆς ἐλευθερίας δύναμιν, δι' ἣς γίνεται δη-
μιουργὸς ἐν τῇ φύσει διὰ τῆς τέχνης καὶ τῆς
ἐπιστήμης, — ἐκτελεστικὸς νόμων ἀγάπης καὶ αὐτα-
παρησίας προτεινόμενων εἰς τὴν ἀποδοχὴν
τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ βουλήσεως, — καὶ ἄμυ-
δρὰ ἐν τῷ πεπερασμένῳ ἀπεικονίσεις τῆς ἀφ-
ρητοῦ σοφίας, τῆς ἀοράτου ἀγαθότητος καὶ ἀ-
νεξέλεγκτης τελειότητος.

Τὰ συμπεράσματα τῶν περὶ αὐτεξουσίου
σκέψεων καὶ τῶν λοιπῶν μελετῶν μὰς εἰς τὸ
ἐπόμενον σπουδασμα.

Ἄλλ' ὁ ἄπειρος χώρος τῆς πίστεως ὑπάρ-
χει εἰς τὸ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀκατάληπτον
ἐκείνο, τὸ ὑπεράνω ἡμῶν. Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲ
πειραματικὴ ἐπιστήμη, οὐδὲ γνώσις ἐξ ἀντι-
λήψεως ἐκεῖ ἐκινεῖται, μόνον ἡ πνευματικὴ
ἀνάγκη δύναται νὰ ὁδηγήσῃ καὶ φέρῃ τὸν
ἄνθρωπον ἐκεῖ· ὅστις δὲ ἀποκρούσει τὸν ὁδη-
γὸν τοῦτου πλανᾶται εἰς ὁδοὺς ἀδιεξόδους
καὶ ἐπὶ τέλους πίπτει εἰς τὸ βάραθρον. Ἐν-
ταῦθα λοιπὸν ὑπάρχει καὶ τὸ κεφάλαιον τῆς
ἀπιστίας δι' ὅσους ἀπαιτοῦσι τὴν γνώσιν τοῦ
ἀκατάληπτου. Ὁ Θεὸς καὶ ὁ πνευματικὸς νό-
μος, ὁ ἐν τῷ Θεῷ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ ἔχων, εἶ-
νε τὸ ὑπεράνω ἡμῶν ἀντικείμενον τῆς ἡμε-
τέρας πίστεως· τοῦ ἀντικείμενου δὲ τοῦτου
γνώσιν τελείαν δὲν δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ἐν
τῷ κόσμῳ τούτῳ· διὸ καὶ τὴν ἐλλείψιν τῆς
γνώσεως ἀναπληροῖ ἡ πίστις. Ὅπως δὲ εἰς τὰ
τοῦ κόσμου αἰσθητά, ὥς ὅς λάβωμεν γνώσιν
αὐτῶν, περιοριζόμεθα εἰς τὴν πίστιν πρὸς
τοὺς λόγους ἐκείνων, οὔτινες τὰ γινώσκουσι
καὶ διδάσκουσιν ἡμᾶς, οὕτω καὶ εἰς τὰ ὑπε-
ράνω ἡμῶν νοητά, ἐνὸς ὧς ζῶμεν ἐν τῷ αἰσθητῷ
τούτῳ κόσμῳ καὶ περιβαλλόμεθα ὑπὸ τοῦ
πεπερασμένου, περιοριζόμεν τὴν γνώσιν ἡμῶν
εἰς τὴν πίστιν ἰδίως. «Βλέπομεν γὰρ ἄρτι, λέ-
γει ὁ ἀπόστολος, δι' ἑσδπτρον ἐν αἰνίγματι,
τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον» ἄρτι γι-
νώσκω ἐκ μέρους· διὰ δὲ ἔσθ' ὅτε τέλειον, τότε
τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. Νυνὶ δὲ μένει
πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη». Ναι μὲν πολλὰς σπου-
δάζομεν νὰ φθάσωμεν ἐκεῖ διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς
διανοίας, τοῦ συλλογισμοῦ καὶ τῆς ἀποδεί-
ξεως· ἀλλ' ὅσο μάλλον προβαίνομεν διὰ τῆς
ὁδοῦ ταύτης, τοσοῦτο μάλλον διορῶμεν ὅτι
ἐλέγχεται κατανοοῦμεν καὶ κειθόμεθα περὶ τῆς
ἀδυναμίας καὶ τοῦ πεπερασμένου τοῦ τοῦ
ἡμῶν, καὶ κλίνοντες γόνυ ἐνώπιον τοῦ ἀκα-
τάληπτου, πιστεύομεν καὶ ἀποδεχόμεθα ὅτι
εὐσεβεῖς ἄνθρωποι ἐκήρυξαν καὶ συνέγραψαν
περὶ Θεοῦ καὶ πνευματικοῦ κόσμου. Οὐδόλως
δὲ δισταζόμεν νὰ πιστεύσωμεν τοὺς λόγους
τῶν ἱερῶν ἐκείνων ἀνδρῶν, ὥπως οὐδόλως δι-
σταζόμεν νὰ πιστεύσωμεν πᾶν ὅτι διδάσκει
ἡμᾶς ὁ διδάσκαλος ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ, ὅποτε
ἀδυνατοῦμεν νὰ ἔχωμεν γνώσιν ἰδίαν τῶν
πραγμάτων, περὶ ὧν διδασκόμεθα. Καθὼς δὲ
συλλογίζομεθα καὶ συμπεραίνομεν περὶ τῆς
εὐθύτητος τοῦ διδασκάλου μὰς, ὅτι λέγει εἰς
ἡμᾶς τὴν ἀλήθειαν καὶ δὲν μὰς ἐξαπατᾷ, οὕτω
καὶ περὶ τοῦ κύρους καὶ τῆς αὐθεντίας τῶν
λόγων ἐκείνων τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν, οὔτινες οὐδ'
αὐτῆς τῆς ζωῆς ἐφεισθήσαν πρὸς μετὰδοσιν
τῆς ἀληθείας τῶν λόγων τῶν. Πιστεύουσιν λοι-

πὸν εἰς αὐτοὺς, καὶ οὐδεμία ἀντιλογία θὰ
δυστηθῇ νὰ διαδείξῃ τὴν πίστιν σου, πιστεῦ-
σον εἰς αὐτοὺς, καὶ δὲν θὰ ἐρωτήσῃ: πῶς τί
ἐστὶ Θεός; διότι ἐντός σου θὰ ἀκούῃς καὶ θὰ
αἰσθάνεσαι ἀδιαλείπτως φωνὴν λέγονσάν σοι·
Ὁ Θεός εἶνε ἀγάπη, ὁ Θεός εἶνε ἀγαθότης, ὁ
Θεός εἶνε ἀλήθεια· αὐτὸς εἶνε τὸ φῶς τοῦ
ἡμετέρου πνεύματος, ὁ κανὼν τῆς ἡμετέρας
καρδίας, ἡ πηγὴ τῆς σοφίας καὶ τῶν πραγμα-
τικῶν ἡδονῶν, ἡ βάσις τῶν ἡμετέρων ἐλπίδων,
ἡ παραμυθία τῶν θλίψεων, ἡ γλυκύτης τῶν
πόνων, ἡ θεοραπεία ὅλων τῶν κακῶν· αὐτὸς
εἶνε ἡ καταφυγὴ τῆς ἀγαθῆς συνειδήσεως καὶ
ἡ κόλασις τῆς μοχθηρίας· ἡ λαυθένουσα τι-
μαρσία τοῦ ἐργαζομένου καὶ ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἔρε-
της. Ἐὰν ὅμως κυριεύσῃ σε ὁ ἐγωισμὸς καὶ ἡ
ἀλαζονεία καὶ περιυψῇς τὸ σῶμα εἰς τὸ
ἐγώ· ἔὰν ὁ νόμος ὁ διεύων τὸν βίον σου
εἶνε πάντῃ ἀλλότριος τοῦ καθολικοῦ νόμου,
ἡμπορεῖ νὰ σοὶ ὁμιλῇ τις καθ' ἐκείτην περὶ
Θεοῦ, ἡμπορεῖ αὐτὸς ὁ Θεός, ἔὰν ἦν δυνατὸν,
νὰ συνδιαλέγεται μετὰ σοῦ, σὸ ὅμως, καὶ
ἔὰν πρὸς στυγμὴν πιστεύσῃς, θὰ ἀρνηθῇς μετ'
ὀλίγον τὴν ὑπαρξίν του, θὰ τὸν ἀποστρεφῇς,
διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι ἡ φωνὴ του
ἀντιστρατεύεται εἰς τὰς ἀνηθίκους ἀρέξεις σου.
Καὶ ὅμως σὺ, ὁ μὴ θέλων νὰ πιστεύσῃς εἰς
τὴν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦ, ὁ κοφένων εἰς τὴν
ἐσωτερικὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς σου καὶ
τυφλῶντων ἀπέναντι τοῦ μεγαλείου τῶν θε-
μουργημάτων καὶ τῆς ὁμορφίου μορφῆς
συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος, πιστεύεις πολ-
λάκις εἰς λόγους καὶ πράγματα ὅπως ψευδῇ
καὶ ἀνυπόστατα· εἶσαι πλήρης προλήψεων καὶ
δαισιδαίμωνιων, καὶ δὲν δύσκολόν σοι νὰ πι-
στεύσῃς καὶ νὰ ἀφοσιωθῇς ὅλως εἰς τοῦς λό-
γους καὶ τὰς διαβεβαιώσεις ἐνὸς κόλακος, ἐνὸς
ἀγύπτου, ὅστις συμφέρον ἔχει νὰ κολακεύῃ
τὰς ἀδυναμίας σου. Σὺ ὁ μὴ πιστεύων εἰς
Θεόν, ἔὰν ἐξετάσῃς τὸν βίον σου, θὰ τὸν εἰ-
ρήσῃς πανταχοῦ καὶ πάντοτε παρακολουθαίμε-
νον ὑπὸ πίστεως. «Διὰ τί, λέγει ὁ Ἰερριένις,
νὰ ἐπιμένωμεν εἰς τὴν ἀπιστίαν, ἂν ὅ ἡ πί-
στις κατ' ἀνάγκην παρακολουθεῖ τὰ ἔργα μας
καὶ προηγείται πάσης πράξεώς μας; Ὁ γεω-
ργὸς δὲν θερίζει, ἔὰν δὲν δώσῃ πρότερον πίστιν
εἰς τὴν γῆν, ἔὰν δὲν ἐμπιστευθῇ τὸν σπάρων
εἰς αὐτήν· ὁ θαλασσοπόρος δὲν δύναται νὰ
πλεύσῃ, ἔὰν μὴ πρότερον δώσῃ πίστιν εἰς τὸν
κυβερνήτην τοῦ πλοίου· ὁ ἀσθεὴς δὲν θερά-
πύεται, χωρὶς νὰ ἔχῃ πίστιν εἰς τὸν ἰατρόν· ὁ
στρατηγὸς δὲν ἀποφασίζει νὰ δώσῃ μάχην,
ἔὰν δὲν δώσῃ πρότερον πίστιν εἰς ἑαυτὸν καὶ
εἰς τοὺς ὅπ' αὐτόν. Οὐδεμίαν ἐν γένει τέ-
χνην, οὐδεμίαν ἐπιστήμην μαρτυροῦμεν, ἔὰν
μὴ πρότερον πιστεύσωμεν εἰς τὸν παραδιδόντα
αὐτὸς διδάσκαλον. Πίστευσον λοιπὸν καὶ σὺ,

ἅπαστε, εἰς τὴν καθολικὴν πίστιν ὅλων τῶν
ἐθνῶν, τὰ ὅποια μετ' φωνῇ ἀπομολογῶσιν,
ὅτι ἐπάρχει Θεός. Ἐὰν πλατύνῃς ὅλα τὰ
ἔθνη τῆς γῆς, καταδέχθητι νὰ πλατυνθῇς καὶ
σὺ μετ' αὐτῶν!

(Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ)

Δ. Μαρτίνος.

— x —

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΑΤΕ ΤΗΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΝ ΣΧΟΛΗΝ

Εἰς τὴν φιλολογικὴν τοῦ Πανεπιστημίου
σχολὴν ἔρχονται κατ' αὐτὰς νέοι καθηγητῶν
διορισμοὶ ὁμοίως καὶ εἰς τὴν νομικὴν. Διὰ δὲ
τὴν θεολογικὴν οὐδεμία πάλιν φωνή. Αὐτὴ
πάλιν ἀφ' ἑνὸς τοῦ ἐπὶ τῆς ἐκείσεως μόνου καθη-
γητῆς της. Καθηγητὴ τῆς ὁμιλικῆς δὲν
ἔχει Καθηγητὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τῶν Γρα-
φῶν δὲν ἔχει. Καθηγητὴ τῆς ποιμαντορι-
κῆς δὲν ἔχει. Καθηγητὴ τῆς χριστιανικῆς
ἀρχαιολογίας δὲν ἔχει. Καὶ τόσα ἄλλα ἴδια
ἀπὸ πολλοῦ χροῖονονται δὲν πληροῦνται. Καὶ
ἐνθάδε ἡ τέλη αὐτῆς ἀπορίας πρὸς τὴν θεο-
λογικὴν σχολήν.

Πᾶν τὸ ἔθνος μὲν καὶ τὸ δοῦλον καὶ τὸ
ἐλεύθερον· ἔχουσιν ἀνάγκην καὶ κλήρον
μετ' ὁμορφίαν. Καὶ πρῶτον, τὸν γί-
νοντι ἐντομὸι τινος ἑξαρκήσεως, ὁ κλήρος ἡμῶν
μένει κατὰ τὴν αὐτὴν ἀπορίαν ἐν ὅλῳ πρὸς τὴν
τῶν ἄλλων κλήρον τῆς κοινωτικῆς ἀνάγκης. Καὶ
ὅμως ὁ κλήρος, ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ τῆς κοι-
νωτικῆς, ἔσται νὰ προσηλυτῇ ἐν τῇ ἀνα-
πεύξει δὲν ἀρκεῖ μόνον τὸ νὰ συμβαδίζῃ μετὰ
τῆς ἄλλης κοινωτικῆς.

Ἐνταῦθα πάλιν ἔρχεται ἡ στερὰ τῶν σο-
φῶν λόγων τοῦ κ. Σκαλτσόνης. «Μὴ ἀπα-
τώμεθα! λέγει. Μῆτε εἶναι ἡ δόξα ἡ ἡρώδης εἰς
τὴν ἡθικολογίαν τὸν λαόν, ὁ χριστιανισμὸς
ἐξουσιαιοῦμενος ὑπὸ κλήρον πειστικῶν ὁ-
μῶν, ἐνταῦθα, κατέχοντες ἐν τῇ κοινωτικῇ
ἐντομὸν καὶ ἐξουσιᾷ θένον καὶ ἀποστασιζόντων
ἀπὸ πάσης πολιτικῆς ἐνεργείας».

Λοιπὸν ἄρα τὰ καθ' ἐκείτην γενόμενα
μυρία ἐπὶ μυρία κακοεργήματα κατωδικνύ-
ονται ὅτι ὁ λαὸς ἡμῶν ἔχει ἀνάγκην ἡθικο-
ποιήσεως, ἀφοῦ ἡθικοποιήσεως ἔστι χριστιανι-
σμοῦ ἐξουσιαιοῦμενος ὑπὸ κλήρον λέγει
ὁ κ. Σκαλτσόνης· εἶναι ἀδύνατον
νὰ τοιούτῃ, ἀφοῦ ὁ κλήρος αὐτὸς διὰ τὰ μορ-
φῶν ἔχει ἀνάγκην σχολῶν καὶ διὰ τῆς παν-
επιστημιακῆς, ἀφοῦ πάντα τὰ ἄλλα χριστιανι-
κὰ ἔθνη ὁμοίως πληθύνονται καὶ τελευ-
ποιῶσι τῆς σχολῆς τῶν πρὸς μόρφωσιν τε-
λευτήσαντων κλήρον, ἀφοῦ ἡμεῖς καὶ κατὰ πολλὰ
ὕστερον μὲν τῶν ἄλλων ἔθνων ἐν τῇ θρη-
σκευτικῇ καλλιέργειᾳ καὶ μετῴνισι δι' ἄλλους

ΑΡΧΙΟΝ ΑΠΟΠΛΑΝΗΘΕΝ

ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΙΜΝΗΝ ΤΟΥ
Γ'.

Β'.) Ἀπέριψαν τὸ χροῖμα, λέγοντες ὅτι
δὲν εὐρίσκειται ἐν ταῖς Γραφαῖς· ὅτι ὅμως
τοῖς παρουσιάζει τις τοῦ Ε' κεφ. τῶν Πραξ.
τὸ 17 ἐδ. ὡς τὸ ἐπράξα, μένουσιν ἐχθρὸς ἔρω-
νοι! ἀλλ' ἂν καὶ τοῦ 18, τὸ 6, καὶ τῆς Β'.
πρὸς Κορινθ. τοῦ Α'. τὸ 21 τί θὰ εἰπωσιν;
Καὶ τί κατέλειπον ἀστρέβλωτον; Μήπως
τὴν κοινωτικὴν; Μήπως τὰ λοιπὰ τῆς Ἐκκλη-
σίας μυστήρια; πάντα μεμαρτυρημένα καὶ τὴν
ἀρχὴν ἐκ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων
ἐχοντα;

Γ'.) Καταλείπω τὸ νὰ λέγω περὶ τῶν λοι-
πῶν μυστηρίων καὶ μόνον ὀλίγα τινα περὶ
τῆς θείας εὐχαριστίας θὰ εἰπῶ. «Ἐπιλείπει
γὰρ με διηγούμενον ὁ χρόνος» περὶ τῶν ἀπει-
ραρίθμων πλάνων αὐτῶν.

Τί εἶνε κατ' αὐτοὺς ἡ θεία εὐχαριστία;—
«Τὸ νὰ τρώγῃ τις ἄρτον καὶ νὰ πίνῃ οἶνον
εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπέθανε δι'
ἡμῶν» (βλέπε «Γάλα διὰ νήπια» σελ. 104).

Ω! οἷος ὁρισμὸς οἷων διδασκάλων! Καὶ
τὸν ὁρισμὸν τοῦτον διδουσιν εἰς τὰς ἀγαθὰς
καὶ ἀγνὰς διανοίας τῶν παιδιῶν!—Ὡστε λοι-
πὸν ἐν τῇ κοινωτικῇ «δὲν διακρίνουσιν οὗτοι
τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου». Οὐαὶ τοῖς τοιούτοις ὅτι
«τρώγουσι καὶ πίνουσιν εἰς ἑαυτοὺς κατάκρι-
σιν». (Α'. Κορ. ια'. 29). Ἐπερπε λοιπὸν καὶ
ἐγὼ σὺν αὐτοῖς νὰ τρώγω καὶ νὰ πίνω κατὰ-
κρισιν εἰς ἑμαυτόν; Ω! τὸ ποτήριον τοῦτο τὸ
ἐδοκίμασα καὶ εἶνε πικρότατον! Εὐχαριστῶ
τῷ Θεῷ τῷ ἀκαλλάξαντί με τοῦτον· εὐχομαι
καὶ αὐτοὺς.

Δ'.) Ἀλλὰ τίς ἐδίδαξεν αὐτοὺς μὴ σέβασθαι
τὰ ἅγια λείψανα, μὴ προσκυνεῖν τὰς εἰκόνας,
καὶ τὰ παρόμοια; Ἰνα πληροφωρηθῇ τις ὅτι
καὶ ἐν τοῖς πλάνωνται, ἀρκεῖ νὰ δίσῃ ἔν
βλέμμα εἰς τὰ ἐξῆς χωρία: Α'. Βασιλ. ιγ'.
20, 21. Πραξ. ε'. 15. ιθ'. 12.

Ε'.) Εἰ δὲ καὶ περὶ πρεσβυτέρων τῶν ἁγίων
ζητοῦσιν, ἔχουσι τὸν ἐξελέγξαντα τὴν πλάνην
αὐτῶν ἐν μακροτάτοις, τὸν μακάριον Νικη-
φόρον τὸν Θεοτόκην.

Ζ'.) Λέγοντες, ὅτι βλασφημία τὸ καλεῖν τὴν
τοῦ Κυρίου Μητέρα Θεοτόκον, περιπίπτουσιν
εἰς τὴν αἵρεσιν τοῦ Νεστορίου καὶ εἶνε ὑπὸ
τὸ ἀνάθεμα τῆς Γ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου.
Ὡς εἰκονομάχοι δὲ ἀφωρίσθησαν ὑπὸ τῆς Ζ'.
Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἀλλὰ σὺν ἄλλοις καὶ
τὸ 43 ἐδάφιον τοῦ α. κεφ. τοῦ Λουκᾶ ἀνατρέ-
πει τὴν πλάνην αὐτῶν.

Ἀντικειμένη λοιπὸν καὶ πρὸς τὸ Ἐδαγγέ-
λιον αὐτὸ καὶ πρὸς τὰ δόγματα τῶν ἁγίων
Συνόδων, δὲν εἶνε λήμνη τῆς ἀληθείας, λήμνη

μυρίους λόγους ἔχουσαν ἀνάγκην μορφώσεως
κλήρου ἀξίου τοῦ προορισμοῦ του, διὰ τὴν
δὲν φροντίζομεν περὶ συμπληρώσεως τῆς θεο-
λογικῆς σχολῆς; Πρέπει λοιπὸν νὰ φυγαδεύ-
σωμεν ἐξ Ἀθηνῶν τὰς θεολογικὰς σπουδὰς,
ἐνθ' οὐδ' ἂν ἐπρεπε νὰ καταστήσωμεν τὰς
Ἀθῆνας κέντρον τῶν θεολογικῶν σπουδῶν καὶ
νὰ συντρέχωσιν ἐνταῦθα πρὸς τελειοπ. ἔρπον
ἐκ πάσης τῆς Ἀνατολῆς οἱ ἐκιδιδόμενοι εἰς
αὐτάς;

Ἡ κυβέρνησις τοῦ κ. Τρικούπη, ἀναγνω-
ρίσασα ὅτι πρέπει νὰ γείνη σπουδαία ἐργασία
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ὑποβοηθήσῃ
τὰς ἐνεργείας τοῦ νέου μητροπολίτου πρὸς
τοῦτο. Ὁ σεβ. μητροπολίτης, ἀγνοοῦντις ὅτι ἡ
οὐσιώδης ἐργασία ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συνίσταται
εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ κλήρου, εἰς τὴν ἐξέφρεσιν
μέσων εἰς συντήρησιν τοῦ μορφωθισμένου
καὶ εἰς τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ τοῦ κλήρου διὰ
τῆς πρὸς τὸν λαὸν διδασκαλίας καὶ τῆς τελεί-
σεως τῶν μυστηρίων, κατανοῶν δὲ ὅτι ἄνευ
τοῦ πρώτου κυρίως καὶ τοῦ δευτέρου ἐν μέ-
ρει τὸ τρίτον δὲν δύναται νὰ γείνη οὐδέποτε
καλῶς, ἐποίησατο παρυστάσεις πρὸς τὴν κυ-
βέρνησιν καὶ ἐξήτησε καὶ αὐτὸς, καθ' ἣν ἔχει
ὑποχρέωσιν, τὴν συμπληρώσιν τῆς θεολογικῆς
σχολῆς. Ἀλλὰ καὶ ὁ σύλλογος τῆς Ἀναπλά-
σεως διὰ τοῦ ὑπομνήματος, ὑπερ' ὅπου ἔτους
ὑπέβαλεν εἰς τοὺς βασιλεῖς καὶ τὴν κυβέρνη-
σιν καὶ τὴν βουλὴν, πρωτίστως τὴν συμπλή-
ρωσιν τῆς θεολογικῆς σχολῆς συνέστησεν.

Ἄν' λοιπὸν πράγματι ἡ κυβέρνησις τοῦ κ.
Τρικούπη θέλῃ νὰ συντελέσῃ εἰς τῆς Ἐκκλη-
σίας τὴν ἀνόρθωσιν, ἂν θέλῃ νὰ ὑποβοηθήσῃ
τὰς ἐνεργείας τοῦ ἱερέως τῆς ἐκκλησίας αὐ-
τῆς καὶ νὰ δικαιώσῃ τὴν προτίμησιν αὐτῆς,
δὲν πρέπει νὰ καμφεῖν εἰς τὴν ἀκρίειν αὐτοῦ
τὴν τύσον δικαιοσύνης, ἀλλὰ πρέπει νὰ συμ-
πληρώσῃ ἐπὶ τέλους τὴν θεολογικὴν σχολήν.

Ἰνα ἡ θεολογικὴ σχολὴ ἀνθήσῃ τρία τινα
ἀπαιτοῦνται, ἱκανότης καὶ ξηλὸς τῶν διδα-
σκόντων πρῶτον, ἀνάλογος ἀριθμὸς αὐτῶν
πρὸς τὰς ἐδρας δευτέρον καὶ θέσεις ὁρισμέ-
ναι εἰς ἃς περαιοῦντες τὰς σπουδὰς αὐτῶν οἱ
ἐν αὐτῇ μορφοῦνται νὰ διορίζωνται ἀμοιβό-
μενοι ἐπαρκῶς καὶ προαγόμενοι.

Λοιπὸν συμπληρώσατε τὴν θεολογικὴν scho-
λήν καὶ διανοίξατε στάδιον ἐνεργείας εἰς
τοὺς πολύτας αὐτῆς ἀπαιτοῦντες ἵνα πᾶς ἱε-
ρεὺς εἶνε ἄρα καὶ διδάσκαλος τοῦ Θεοῦ λόγον
καὶ ἵνα μηδεὶς λαμβάνῃ ἐνορίαν, εἰς τὰς μεγα-
λοπόλεις τοῦλάχιστον, ἔὰν δὲν εἶνε ἀνεπίλη-
πτος οἰκονομάρχης, φέρων ἅμα καὶ πτυχίον
τῆς θεολογικῆς σχολῆς. Τότε θὰ ἴδῃτε ὅτι ἡ
σχολὴ αὕτη θὰ ἀνθήσῃ καὶ θὰ καρποφορήσῃ
σωτηρίους διὰ πᾶν τὸ ἔθνος καρπούς.

— x —

